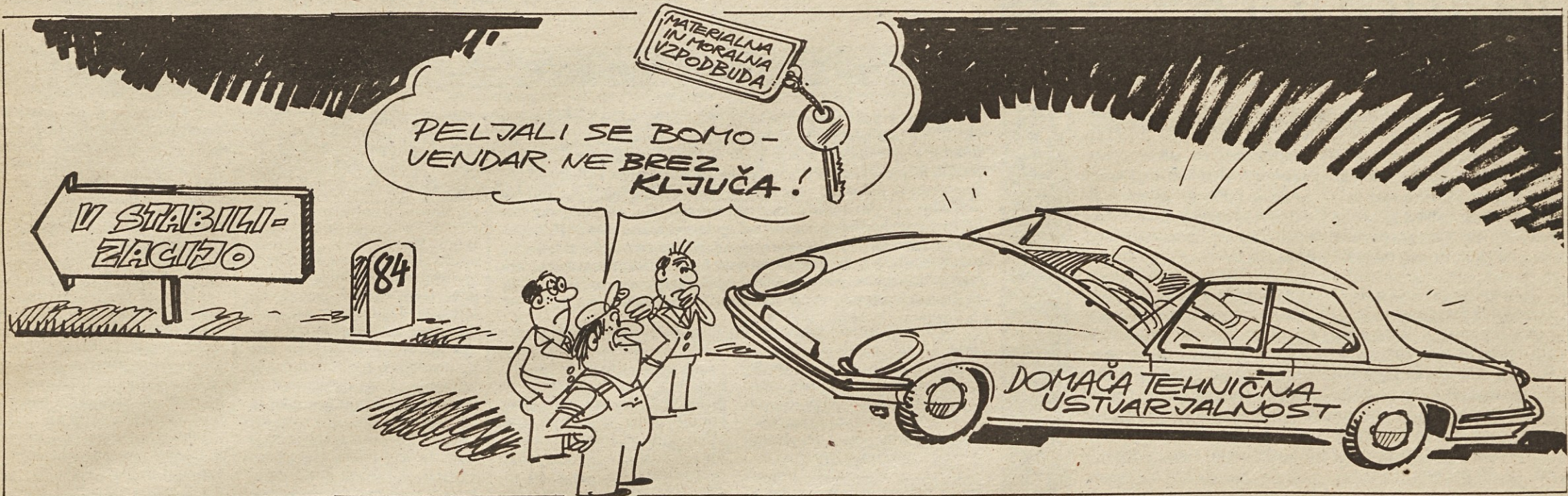

Delavska enotnost

Glasilov Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 28. december 1983
letnik 42, številka 51—52

Ustvarjalni nemir in zagon

Zadnja letošnja (dvojna) številka Delavske enotnosti je hkrati praznična, novoletna in skoraj v celoti namenjena ustvarjalni dejavnosti v naši družbi. Zakaj smo se lotili tako resne tematike prav za novoletno številko, boste vprašali. Razlogov je več, najvažnejši pa vsekakor tale: lastna ustvarjalnost je v vsaki družbi temeljni kamen napredka, ker ji v dolgoročnem programu stabilizacije namenimo pomembno vlogo; ker je leto 1984 gospodarsko odločilno in prelomno in ker bo v njem naša ustvarjalna sposobnost odigrala zelo pomembno vlogo.

V tej številki časnika skušamo na papir prenesti utrip in

diagnozo te dejavnosti v družbi, kakor smo ga otipali in to postavili v številnih pogovorih po vsej Sloveniji. Poudariti moramo, da se pri tem nismo zadrževali samo pri ustvarjalnosti raziskovalcev in inovatorjev. Družbena ustvarjalnost namreč ni le izboljšava stroja ali nov izdelek. Ustvarjalni mora biti človek na vseh področjih svojega delovanja, zlasti še v naši samoupravni socialistični družbi.

Pri našem delu smo se zavestno izognili sistematični analizi, ker bi nas lahko odvedla v preveč suhoparne vode podajanja številčnih podatkov, diagramov... Prepustili smo

besedo ljudem, inovatorjem, strokovnjakom v razvojnih oddelkih, v raziskovalnih inštitucijah in drugim, da so nam povedali svoje izkušnje. Le-te smo zapisali v obliki reportaž, pogovorov, izjav, mnenj in v drugih časnikarskih oblikah prenosa stika novinarja z življenjem. Zato naš prispevek ni strokovna razčlenitev, ampak živo pričevanje o delu in življenju inovatorjev, raziskovalcev in drugih ljudi, ki se trudijo, da s svojim ustvarjalnim nemirrom pripomorejo k napredku družbe. Upamo pa, da je slika dovolj jasna, da je iz nje moč razbrati podobo o naši ustvarjalni dejavnosti in zagnanosti.

B. R.

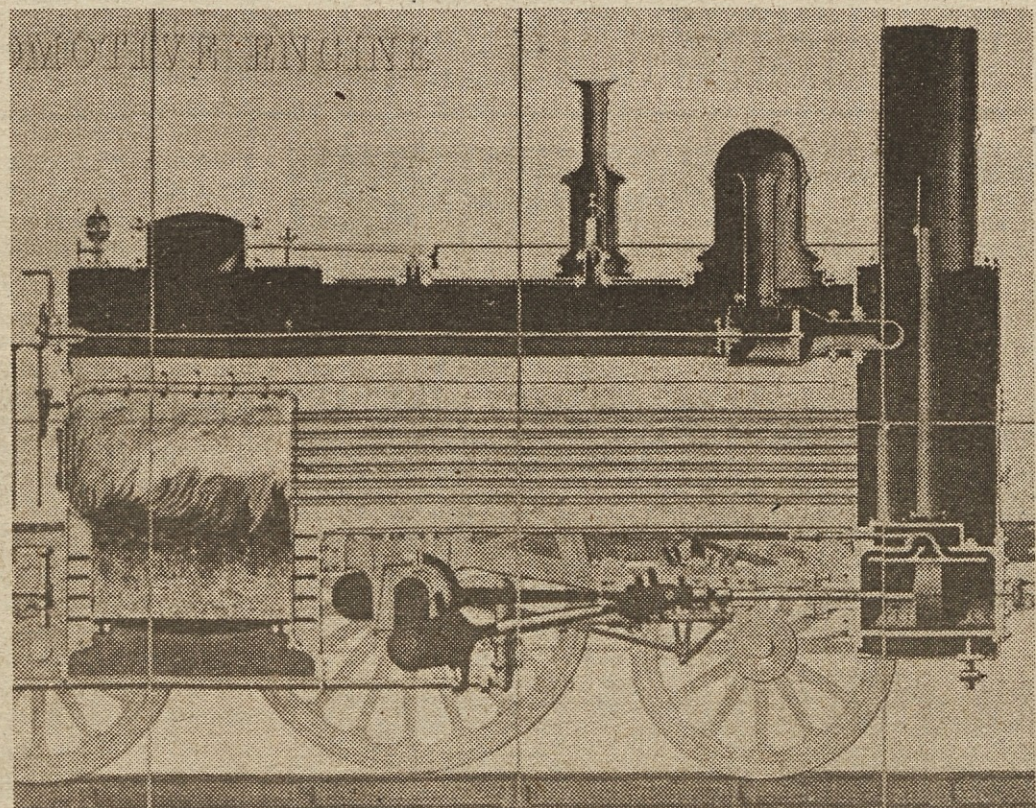
Srečno in uspešno novo leto 1984

Republiški svet Zveze sindikatov

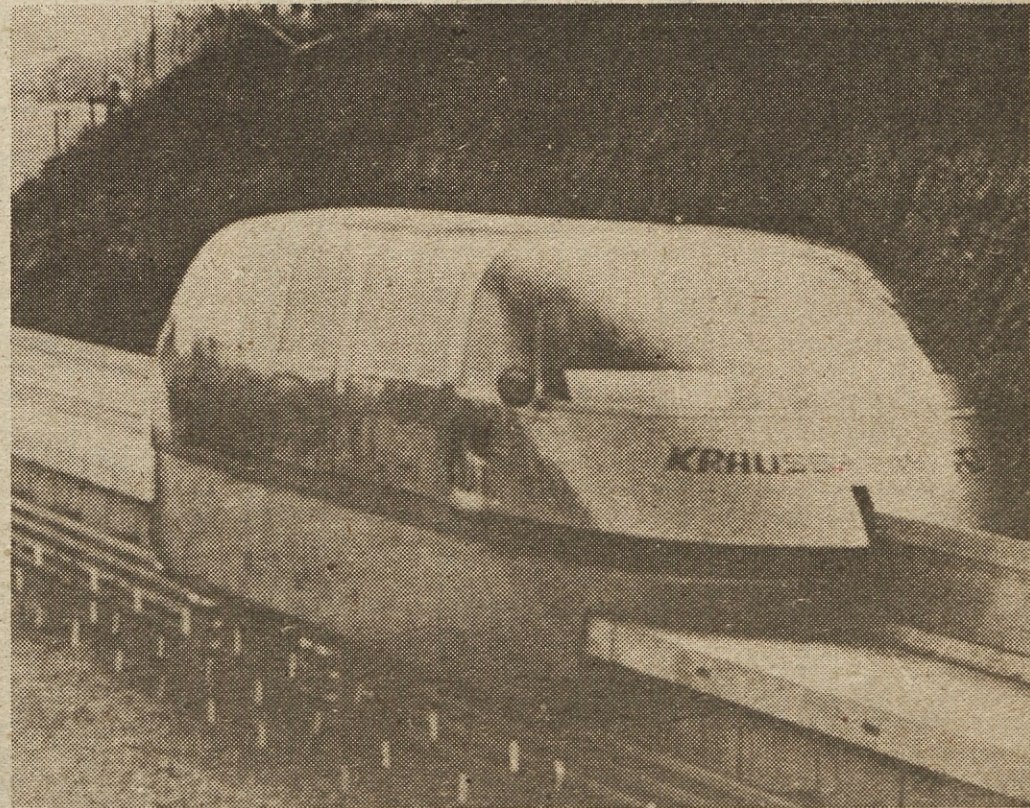
Republiški odbori sindikatov in Delavska enotnost

Iz vsebine:

Čas ni naklonjen uspavankam	stran 3
Nekaj vprašanj, na katera nismo dobili odgovora	stran 5
Jože Jan o neizkoriščenih možnostih tehnoloških inovacij	stran 7
Inovacija da, dobra nagrada ne	stran 6
Za potni list do naftne ploščadi	stran 10—11
Šahovsko znanje odriva ustvarjalnost v kot	stran 10—11
Najbolj veselo bo pri Hanžekovičevih	stran 11
Če ne boš priden, boš šel v avstrijsko šolo	stran 15
Recept za pisanje kozerij	stran 17
Nagradna križanka	stran 18

Stroj, ki je prinesel revolucijo v transport: tehnična risba parne lokomotive, 1848

Krauss-Maffeijevo poskusno vozilo na magnetni blazini.

Kjer je volja, je tudi pot

V novo leto stopamo trdno odločeni, da bomo s trdim delom in samoodpovedovanjem v starem letu doseženo obogatili in utrdili. V skladu s spoznanjem, da smo sami svoje sreče kovač, bodo naša posamezna in skupna prizadevanja usmerjena v to, da po načelih dobrega gospodarjenja ustavimo padanje stvarne vrednosti naših osebnih dohodkov in našega standarda; da okrepimo materialno osnovo dela in samoupravljanja.

Naloga ne bo lahka, toda opravili jo bomo, če bo v vsakem kolektivu zavest, da moremo in zmremo več, kot smo zapisali v resoluciji; če bomo gradili na zdravih samoupravnih odnosih, na združevanju dela in sredstev in na materialni spodbudi; če bomo delili le rezultate dela in po doseženih rezultatih; če bo naše izhodišče spoznanje, da so vsi ti veliki proizvodni in gospodarski naporji eno samo prizadevanje, da zadovoljujemo svoje življenjske potrebe in ustvarjamo možnosti, da si jih bodo lahko tudi rodovi delavcev, ki prihajajo.

Zavedamo se, da bo doseganje teh gospodarskih in družbenih ciljev v letu 1984 potekalo v zapletenih notranjih in mednarodnih razmerah. Na nas bo pritiskala surova stvarnost, da so naši dolgovi še veliki in da moramo za njihovo odplačevanje izločiti znaten del novoustrvarjene vrednosti.

Pritiskala bo notranja plačilna nesposobnost znatnega dela gospodarstva in inflacija kot posledica porabe preko stvarnih možnosti in rezultatov, ki si jih tako težko odrekamo. Pritiskali bodo tisti, ki jim ni pogodu naš sistem delavskega in družbenega samoupravljanja, ki mislijo, da bi vzroke za to naša ekonomska učinkovitosti odpravili z odpravljanjem sistema socialističnega samoupravljanja, naše ustave in zakona o združenem delu, ne pa z njegovim doslednim uresničevanjem v praksi medsebojnih razmerij znotraj združenega dela in v celotni skupnosti.

Na pragu novega leta smo soočeni po eni strani z zadovoljivimi rezultati, če gledamo celoto, toda znotraj te celote pritiskajo narasle izgube, dobili pa smo tudi novo »zamrznitev«, ki za določen čas odlaga doseganje enega bistvenih ciljev dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, da bomo gospodarili po ekonomskih zakonitostih.

Zagotovo bi zdaj, pred novim letom, raje govorili o čem drugem. Toda to je stvarnost, pred katero ne gre zapirati oči, stvarnost, ki narekuje mobilnost in akcijo; stvarnost, ki zahteva odločen spopad, tako z malodušjem kot z birokratsko neobčutljivostjo za probleme posameznikov, kolektivov in družbe.

To naj bo naš poziv in naša parola in v tem smislu želim v svojem imenu ter v imenu republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije vsem delovnim ljudem, vsem članom in aktivistom v osnovnih in občinskih organizacijah zveze sindikatov zdravja ter veliko ustvarjalnega zadovoljstva v novem letu 1984.

Marjan Orožen

V SPREDELSKI POZORNOSTI

Resolucija — korak naprej pri uresničevanju gospodarske stabilizacije

Soglasje kljub različnim interesom

Delegati zvezne skupščine so prejšnji in ta teden nadaljevali z mrzličnim iskanjem soglasja o pomembnih vprašanih gospodarske politike v prihodnjem letu. Zaradi različnih republiških in pokrajinskih interesov, ki so odraz njihovega objektivno različnega gospodarskega položaja, se je usklajevanje bolj ali manj poenotenih pogledov s poglobitimi usmeritvami dolgoročne gospodarske stabilizacije zavleklo in potisnilo delegate v časovno stisko. Pričakovati je, da se pri načrtovanju gospodarskega razvoja tudi letos ne bomo mogli izogniti kompromisom, ki so rezultat »razmerja sil« med delegacijami, pa tudi neenake pripravljenosti različnih okolij za dosledno uresničevanje stabilizacijske politike.

Med nastajanjem tega besedila so delegacije in zvezna vlada vendarle dosegle soglasje o domala vseh vprašanih, ki so jih podnevi in ponoči pretresali v poslopju zvezne skupščine. Dogovorjeno je, da bosta splošna in skupna poraba zaostajali za rastjo dohodka največ za 25 odstotkov (v prvem četrtletju prihodnjega leta za 19 odstotkov) in ne za 30 odstotkov, kot je najprej predlagal Zvezni izvršni svet. Položaj zdravstva, šolstva in delavcev v teh družbenih dejavnostih je tako vsaj delno »rešen«, kar je bilo potrebno doseči. Tudi zahteve

manj razvitih republik in pokrajin — še zlasti Makedonije — po 34 odstotkov večjih dopolnilnih sredstvih zveznega proračuna, so bile zavrnjene kot nestvarne, sprejet pa je bil sklep o 30-odstotnem povečanju teh sredstev. To smo lahko tudi pričakovali, saj manj razvite republike in pokrajina Kosovo v sedanjih gospodarskih razmerah ne morejo niti pričakovati niti zahtevati od razvitejšega jugoslovanskega gospodarstva tolikšne pomoči kot v preteklih letih. Seveda ne le zaradi likvidnostnih in drugih težav ostalih republik in pokra-

jine Vojvodine, ampak predvsem zaradi nujnosti, da se vsa gospodarstva, tudi kosovsko, dejavnije vključijo v povečevanje konvertibilnega izvoza, storilnosti, izkoriščanja zmogljivosti in drugih stabilizacijskih nalog.

Vsa teža in zapletenost gospodarskega položaja Jugoslavije je prišla pravzaprav najbolj do izraza v razpravah o deviznem zakonu, ki so ga delegacije v ponedeljek zvečer končno le uskladile. Toda ostaja grenak priokus, da težnje po cesiji in združevanju deviz na ravni države še niso premagane in da je položaj izvoznikov še vedno ogrožen, kljub sprejeti formulaciji o povezovanju na »enotnem jugoslovanskem gospodarskem področju«, ne pa na ravni Jugoslavije. Upravičeno se lahko bojimo, da se bodo organizacije združenega dela po zadnjih »popravljenih cen« še bolj zatekale k donosnejši prodaji blaga in storitev na jugo-

slovanskem trgu, ne pa na zunanjem, ki višjih cen ne priznava, ampak zahteva zniževanje proizvodnih stroškov vseh vrst. In če se bo ta bojazen uresničila, bomo zelo težko povečali konvertibilni izvoz in izboljšali devizno likvidnost države, od katere je poleg novih posojil odvisno redno vračanje starih

Ne glede na vse to pa na mirno delegatsko usklajevanje ne smemo gledati preveč črnogledno. Zavedati se moramo, da je nastopanje na tujih trgih — še zlasti na konvertibilnem — najzahtevnejša naloga ne le razvitih gospodarstev, ampak predvsem gospodarstev dežel v razvoju. Poglavitno je, da naš delež prodaje na tuje postaja vse večji, čeprav moramo vztrajati, da k temu pripomorejo vsi gospodarski subjekti. Stabilizacije namreč ne more speljati le del jugoslovanskega gospodarstva, ampak gospodarstvo v celoti.

Emil Lah

Led se tali

Ko smo v uredništvu napejnali možgane in iskali rdečo nit letošnje letoletne številke Delavske enotnosti, je bilo med drugim slišati tudi predlog ali, bolje rečeno, vprašanje: »Kaj pa če bi enkrat za spremembo letoletno pisanje namenili inovacijam?« Nismo kaj dosti razmišljali. Ob dejstvu, da se lahko uspešno, predvsem pa enakopravneje vključujemo v mednarodno delitev dela samo z več lastne pameti, je bil predlog soglasno sprejet.

Ko pa smo iskali konkretne teme, smo kaj hitro ugotovili, da smo stvar zastavili preozko. Rekli smo: »Ne gre zgolj za tiste klasične inovacije, prijavljene patente, skrb za inovativno dejavnost, kar vse naj bi pripomoglo k večji tehnološki usposobljenosti gospodarstva. Ne, za nekaj veliko širšega gre, za ustvarjalnost ljudi nasploh.«

S tem smo trčili ob enega poglobitih vprašanih razvoja socializma danes v svetu. Znano je namreč, da v socialističnih deželah po obdobju revolucionarne zanesenosti, v kateri

ustvarjalnost vzplamti v vseh svojih razsežnostih, kasneje v obdobju administrativnega vodenja države in življenja v njej zastaja ali celo nazaduje. Težko je v nekaj stavkih na kratko razčleniti vzroke za takšno stanje, vendar bi kljub temu lahko rekli, da je iskati krivca v togi institucionalizaciji režimov, ko so podvrženi tako imenovani železnemu zakonu oligarhije. Le-ta si z novimi institucijami in s predpisi lasti monopolno pravico do odločanja o tem, kaj se sme in česa ne.

Prav značilen je, denimo, primer kitajskega inovatorja, ki so ga v tovarni, v kateri se je dokopal do nekaj izumov in izboljšav ter posodobil proizvodnjo, kratko malo izobčili. Stori je namreč nekaj, kar ni predvidevala direktiva in za kar je moral potem v obdobju »kulturne« revolucije hočeš nočeš stopiti na križev pot. Rehabilitirali so ga šele v zadnjem času, ko je tudi na Kitajskem prišlo do sprememb in ko je vodstvo ugotovilo, da tudi zanj veljajo zakoni ekonomije.

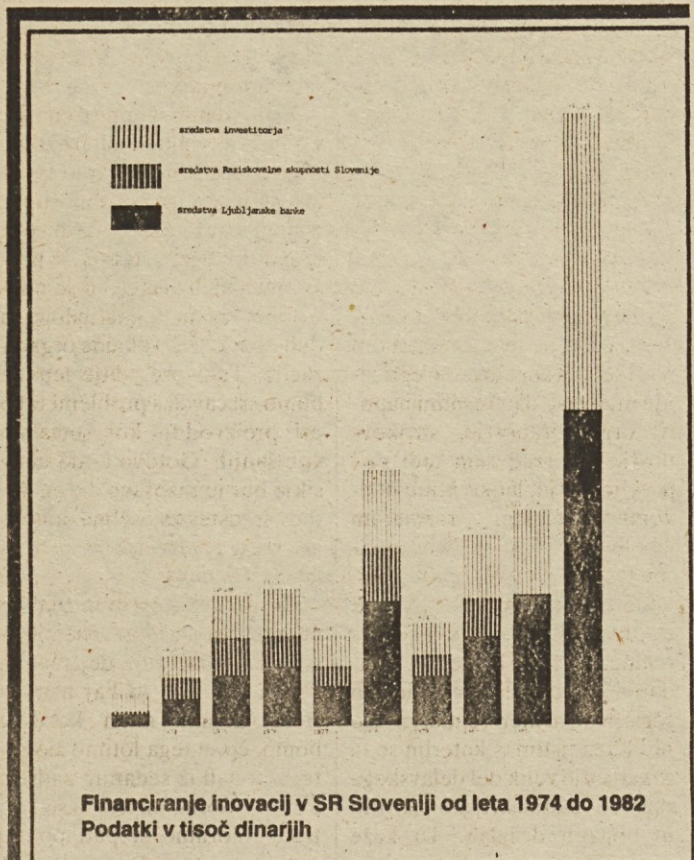
Samoupravljanje v nasprotju z napisanim že v svoji osnovi spodbuja ustvarjanje ljudi. Lahko bi celo rekli, da kot sistem temelji prav na ustvarjalnosti ljudskih množic, kar je vedno poudarjala tudi naša partija. Kljub temu pa ne bi mogli reči, da tudi v razmerah samoupravnega socializma nimamo opraviti s slabostmi, ki se bolj ali manj kažejo kot posledica železnih navad administrativnega uravnavanja dela in življenja.

Še vedno tudi pri nas ugotavljamo, da ni vseeno, kaj denimo, pride iz državnega ali tovarniškega inštituta in kaj iz delavčeve glave. Spodbudno pa je, da se ta led iz dneva v dan bolj tali in da poslovodne delavce v tovarnah vse manj zanima poreklo, bolj pa vsebina inovacijskega predloga. Razumljivo, denarja za nakup tuje tehnologije je vedno manj, izdelki, ki gredo na tuji trg, pa morajo biti ne glede na to kakovostni.

Navada je železna srajca, pravijo. Najsi bo dobra ali

slaba. Novinarji smo med drugim poklicani, da šibamo slabe in podpiramo dobre. Nihče ne more reči, da nismo veliko storili, res pa je, da smo slabim navadam podvrženi tudi sami. Kako si sicer razlagati dejstvo, da se v lepem številu udeležujemo novinarskih konferenc, ko gre za afere, nikakor pa ne moremo dvigniti toliko prahu, ko gre, denimo, za nov izum. Značilen primer: v Celju smo pričali aferi Bojović. O tem se veliko piše in govori in veliko jih je, ki vse vedo. Nasprotno pa sem se nekaj dni pošteno trudil, da sem končno zvedel za ime in priimek inovatorja Tonija Riflja iz Gornjega grada, ki je izumil povsem novo kolo z motorjem.

Iz tega novinarji nismo naredili »afere«, kot tudi ne iz veliko drugih inovacij, ki so mogoče tudi zaradi nas utonile v sivini pozabe. Vroče si torej želimo, da bi bila naša letoletna številka nov kamenček v mozaiku spreminjanja slabih navad in temu podobnih družbenih razmer. Ivo Kuljaj

Pred novim letom je uredništvo Delavske enotnosti obiskal Sergej Kraigher, član predsedstva SFRJ. V pogovoru z novinarji našega časnika se je še posebej zanimal za uveljavljanje vloge Delavske enotnosti pri krepitvi samoupravljanja in uresničevanja programa ekonomske stabilizacije, nanizal nekaj najaktualnejših vprašanj, o katerih bi morali več pisati in opozoriti na številne ovire v tem procesu. Še posebej je poudarjal pomembno vlogo novinarjev in samoupravnega novinarstva v razvoju naše družbe.

M. H.

V minulem letu nam je v uredništvu uspelo izvtati 34 vprašanj, na katera se nam je zdelo vredno iskati odgovor v tej rubriki. No, odgovor smo dobili le na 7 vprašanj, kar 27 jih je ostalo brez odmeva. Med temi bi radi poiskali vsaj tiste, po katerih teži sklepamo, da bi odgovor naše bralce vendarle zanimal. Izkoristimo torej zadnjo letošnjo priložnost, da bi v novo leto ne stopili s prevelikim dolgom do bralcev.

Že januarja smo pobarali Republiški komite za turizem, kaj meni o slabostih in prednostih dinarskih čekov za tuje turiste. Mi smo ostali brez odgovora, žal pa jih je precej prinesla turistična sezona.

Zbodli so nas izredno nizki osebni dohodki delavcev v trgovinah, predvsem v tistih z živili. O tem smo nasploh vprašali ROS trgovskih delavcev, še posebej pa odgovorne v Emoni, od koder so nas opozorili na slabosti v načinu nagrajevanja. Na odgovor smo zaman čakali.

Isto velja za vprašanje tržnim inšpektorjem in komiteju za trg in cene. Zanimalo nas je, kaj storijo s takšnimi in še boljše, proti takšnim, ki kopičijo zaloge in čakajo na podražitve. Verjetno bi bil odgovor na to še danes zanimiv?

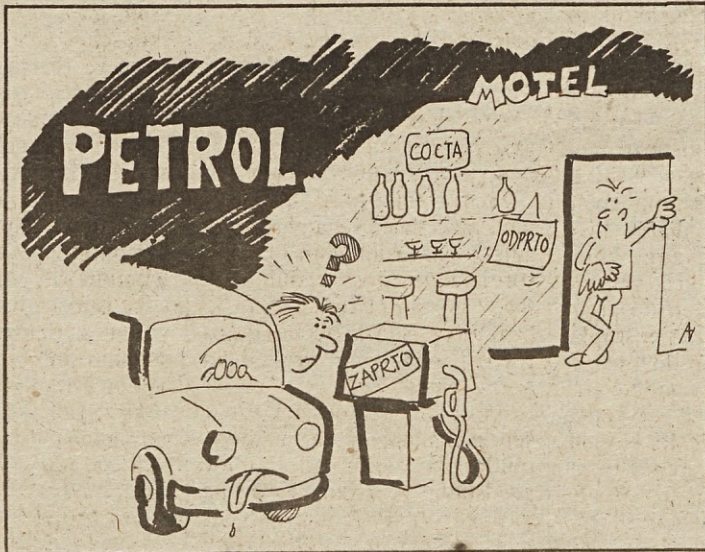
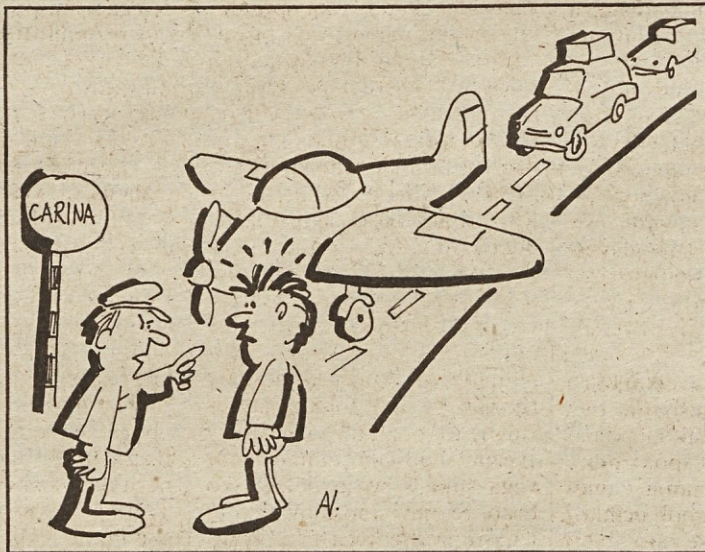
Nemoč etažnih lastnikov proti Staninvestu je porodila vprašanje MK SZDL, kaj storiti proti takšnim pojavom. Gotovo je namreč, da je prav občutek nemoči zaradi donkihoteskega boja proti papirnatim mlinom ena najtežjih cokol delegatskega sistema.

Sindikalne organizacije in organi, ki se ukvarjajo z akcijami organiziranega nakupa in kreditiranja raznih dobrin prek sindikata, so nam zamolčali, kaj menijo o teh akcijah. Nedolgo tega smo jih namreč dajali na sramotni steber, zdaj se množijo. Vprašanje je tudi, če so nakupi organizirani in z najboljšim možnim učinkom?

Blejski LIP, Helios, Brest, Marles, Melamin, Color, kočevski LIK, KLI Logatec in Uniles, za katere smo upravičeno domnevali, da nam lahko marsikaj povedo o izsiljevanju cen v svoji reprodukcijski verigi, so nam odgovor zamolčali — o izsiljevanju pa lahko neuradno poslušamo še naprej skorajda grozljive zgodbe.

Molčal je tudi Zavod za šolstvo SRS, nemo je ostalo vodstvo ljubljanske računalniške gimnazije, ko smo spraševali po vzrokih za učbenik nemščine v srbohrvaščini. Ker je v rednem učnem programu, nas je (zaman) zanimalo, ali je boljši od mnogih, ki so jih sestavili slovenski avtorji in če je, zakaj ga ne bi prevedli?

Potem ljubljanska občina Vič, ki ni odgovorila, zakaj je s

svojim birokratskim ravnanjem zavrnila in odvrnila zdomca, ki se je hotel lotiti tehnološko zelo zahtevnega in izvozno zanimivega proizvodnega programa. Potem je hotel

uvoziti letalo za potrebe turizma, pa mu je zvezna carinska uprava odgovorila, da to ni mogoče, »ker letalo ni gospodinj-ski aparat«. To smo sicer vedeli že sami, neskladja z lepimi be-

sedami o spodbudi drobnega gospodarstva pa nam ni nihče pojasnil?

Republiški komite za delo in skupnost za zaposlovanje sta molčala, zakaj lahko brezposelni mirno uživajo podporo in hkrati zavračajo pozive, naj se udeležijo trgatve, obiranja sadja in podobnih akcij.

Tovariši v republiškem izvršnem svetu in skupnosti za cene niso hoteli ali vedeli odgovoriti, zakaj organizacijam cestnega potniškega prometa ne zagotovijo enakopravnega položaja, saj po vseh kazalcih gospodarjenja drse navzdol.

Brez odgovora so nas pustili koroški sindikalni delavci, od katerih smo želeli slišati vzroke neveljavljene vloge samoupravnega delavskega nadzora.

Vprašanje moramo ponavljati še predsednikom sindikalnih organizacij v naših avtoprevoznih organizacijah. Kaj bi drugega, ko pa se nam zdi pomembno kaj zvedeti o naših voznikih, ki se pogosto brez svoje krivde znajdejo v tujih zaporih. In ko verjamemo, da bi jim skupna akcija lahko olajšala pot domov!

Petrol ne pove, zakaj v njegovih dveh motelih ob avtocesti dežurajo natakariji vso noč (čeprav gostov ni), črpalka na eni strani pa je prazna. Nič nismo slišali, ali menijo, da voznik raje ostane s praznim tankom ali pa brez skodelice kave?

Republiški komite za mednarodno sodelovanje bo morda še pojasnil (vprašali smo ga šele decembra), kaj kani storiti, da bi slovensko združeno delo zmoglo izvozne naloge, ko pa ima vse bolj dotrajano opremo. Isto pričakujemo od predsednikov ljubljanskega in logaškega izvršnega sveta — prvemu smo postavili vprašanje o pomanjkanju novih proizvodnih programov v Ljubljani, drugemu pa o nesmotrni rabi kurilnega olja ob neizkoriščenih lesnih odpadkih.

To naj bi bil torej letošnji zaključni račun rubrike. Ponavljali nismo bolj splošnih pa retoričnih vprašanj in komentarjev, ki so se izmuznili v to rubriko. Sicer pa, kako naj pričakujemo odgovor, postavljen slovenskemu združenemu delu, če se mu izognejo polno imenovani?! Je pač tako, čeprav ni rečeno, da splošna vprašanja niso zanimiva.

Vpliv združenega dela na vrhunski šport (ki ga nima, čeprav mu daje nemajhna sredstva), posledice alkoholizma za stabilizacijska prizadevanja, pomanjkanje posluha za drobne prihranke ob prizadevanjih za velike cilje, vdor tovarn in prometnih cest v stanovanjska naselja... pravzaprav presenetljivo, da takšne teme ostanejo brez odmeva.

Pod značilnim rdečim vprašajem smo se lotili še problema kadrovske politike, ki je očitno daleč od delavskih rok. Zanimala nas je odgovornost, ki noče biti lov na čarovnice in ne zmore biti normalno odgovarjanje za napačne odločitve. Postavili smo precej razpotij med samoupravnimi in administrativnimi potmi na vseh področjih družbenega življenja...

Čeprav v tem času bolj razmišljamo, komu in kakšno darilo bi dali, si vsi ustvarjalci te rubrike izbiramo željo: Lepo bi bilo, če bi v novem letu vsaj sindikalni delavci poskušali iz svojih okolij zagotoviti odgovore na naš skupni rdeči vprašaj — SREČNO!

Za uredništvo zbral in pripravil Ciril Brajer

Naj sosеду koza crkne

Bralcu, ki ne bere samo slovenskega tiska: da bi Slovenija imela zase dovolj nafte in bencina, če ju ne bi plačevala še za druge republike, ki svojih obveznosti ne izpolnjujejo, zadosti pralnega praška in olja zase, če ga delavci ne bi pošiljali domov, kave je sedaj sicer zadosti, bila bi pa cenejša, če bi jo Slovenci uvažali samo za svoje potrebe, poslušaj govorice, da Slovenija pri najemanju in porabljanju dolgov ni sodelovala, da bi svoj del obveznosti, če so že tu, zlahka plačala, plačevati pa mora še za republike in pokrajini, ki same nimajo dovolj deviz za odplačevanje mednarodnih anuitet, da v Sloveniji nimamo svojega Obrovca in Fenija in nazadnje, da redukcije električnega toka v Sloveniji ne bi bile potrebne, če Slovenci elektrike ne bi pošiljali na jug; polena in blato prideta nazaj; Slovenija da se vede kot razviti svetovni sever do nerazvitega svetovnega juga; v manj razvitih republikah poceni kupuje surovine in jih predelane drago prodaja nazaj ali izvažna na zahodni trg, presežno vrednost, ki jo delavci iz drugih republik ustvarijo v Sloveniji, porabijo zase, če že investirajo drugo v Jugoslaviji, kot kapitalisti zahtevajo, da sredstva porabijo za namen in način, ki ga postavi Slovenija, pogoj, ki ga Jugoslavija od tujih posojilodajalcev nikoli ni hotela sprejeti. Na koncu, pa ne nazadnje, delegati ene od jugoslovanskih republiških skupščin so baje ploskali, tako je poročal Svet, ko je govornik povedal najbolj svežo novico, da bodo redukcije tudi v Sloveniji! Sic!

Popackani od nametnega blata, škodoželjnosti, naj sosedu crkne koza (če je že meni), naj se čimprej enakopravni najdemo v komunizmu, če ne v blaginji, pa v revščini. Je to cilj, za katerega je milijon Jugoslovancev dalo revoluciji življenje, za katerega smo skoraj štiri desetletja revolucionarno izgorevali v novi, Titovi samoupravni socialistični Jugoslaviji? Odgovor je in mora biti samo eden: ne, kot leta 1941 ob sramotni kapitulaciji Jugoslavije, velesilam, ki so do II. zasedanj AVNOJA priznavale in pomagale pobegli vladi v tujini in vsa leta po vojni, ko je bila socialistična, samoupravna in nevrščena Jugoslavija trn, ne v peti, v očesu mnogim, ko je z dosledno notranjo in zunanjo politiko gradila svet, v katerem bi bilo vsaj manj izkoriščanja in več humanizma. Že to je bilo mnogim preveč!

Kar ni uspelo s silo, političnimi zvijačami in z izsiljevanjem, bi skoraj uspelo mednarodnemu kapitalu: stisniti Jugoslavijo v takšen gospodarski primež, da bo imela sama s sabo toliko dela, da ji (tuje) krivice v svetu ne bodo mogle biti več mar. Krivi smo, da smo nespametno jemali tudi posojila, za katera nismo prosili, češ, če so že na voljo, zakaj pa ne, jih bomo že vrnil, ko bodo časi boljši, ali pa tudi ne, saj smo z obrestmi tako že plačali več, kot smo dobili.

Zazrimo se vase: ali ni že vsak med nami v takih govoricah sodeloval. In zazrimo se še globlje in skušajmo potegniti zaključek, komu škodimo z govoricami, obrekovanjem in malodušjem, ki nastaja kot logična posledica vsega tega? Sebi! Naj sosedu koza crkne! Vprašajmo pa se, vsi, ali ne pijemo vsi mleka istih koz, svojih in sosedovih in obratno. Med obiskom te dni v Makedoniji nisem slišal od makedonskih delavcev žal besede o Sloveniji in Slovincih. Od makedonskih delavcev, ki prav tako delajo osem ur za strojem in kjer tovarne zaradi pomanjkanja elektrike po več ur na dan stoje, kjer so redukcije dnevine in trajajo tudi po deset ur, delavcev, ki zaslužijo do sedem novih tisočakov na mesec in morajo z njimi od prvega do prvega zvezati konec s koncem. Če bi se bolje poznali med sabo, delavci neposredno, bi si pomagali že iz delavske solidarnosti, če že ne iz sebičnega spoznanja, da če pomagamo drugim, tudi kadar smo drugi mi, pomagamo najprej sebi!

Matjaž Vizjak

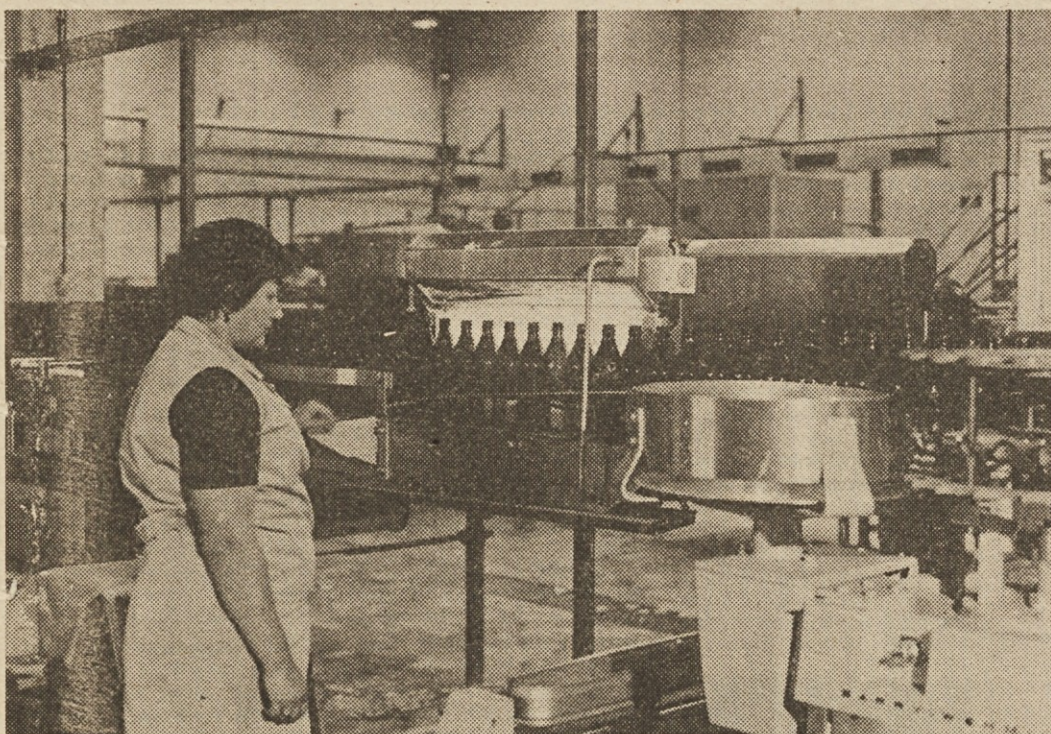
V ponedeljek so v prostorih Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije v Ljubljani podpisali družbeni dogovor o delovno-proizvodnih tekmovanjih v Sloveniji, ki ureja način organiziranja in financiranja vseh delovno-proizvodnih tekmovanj pri nas.

Podpisniki družbenega dogovora so Zveza sindikatov Slovenije, Zveza socialistične mladine Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije, Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Raziskovalna skupnost Slovenije in Izobraževalna skupnost Slovenije.

S tem družbenim dogovorom bodo proizvodno-delovna tekmovanja potekala bolj organizirano, bolj enotno in brez že tako značilnih težav. Predvsem pa se nekaterim panogam odpirajo boljše ali vsaj enakopravne možnosti, pri razširjanju tekmovalnega preizkušanja znanja in usposobljenosti.

Pivovarna Laško:

Raje delaš, če veš, za kaj delaš

Vzrokov za to, da navzlic neštetim ocenam dela še vedno ne dosegamo željene storilnosti, je mnogo. Eden izmed njih je, in tega delavci postavljajo na prvo mesto, resnično vrednotenje dejansko opravljenega dela. S tem problemom so se znova spoprijeli v Pivovarni Laško in dosegli nepričakovane rezultate. O tem je tekla beseda z Gorazdom Šetino, vodjem poslovnega tajništva, in Faniko Lapornik, koordinatorko samoupravnih organov.

Pivovarna Laško zaposluje okrog 470 delavcev (okrog 100 jih dela v poslovnih enotah in distribucijskih centrih), ki izdelajo na leto 800 tisoč hektolitrov piva.

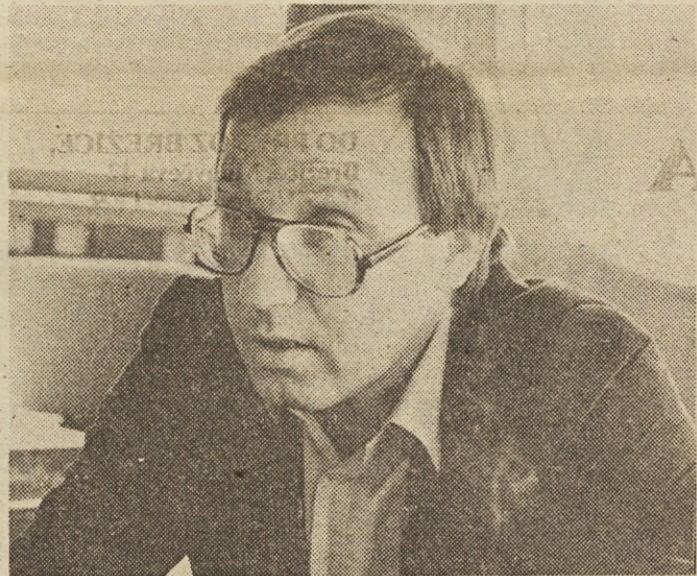
Gre za kolektiv, ki v bistvu ne doživlja večjih pretresov, saj ga tvorijo delavci, katerih navezanost na skupnost se prenaša skoraj iz generacije v generacijo. Fluktuciacijo poznajo le pri tistih profilih, ki ne zahtevajo ozke strokovne usposobljenosti in pri strokovnjakih, ki si hočejo povečati zaslužek v sicer nerazvitem gospodarstvu laške občine bogatejših organizacijah združenega dela.

Proizvodni proces temelji na že desetletja preizkušenih receptih, ki uvrščajo pivo iz Laškega med najkvalitetnejše tovrstne pijače pri nas. V zadnjem času, samo letos so povečali izvoz skoraj za 70 odstotkov, radi segajo po njihovem pivu tudi pivci v tujini.

Prav za to, ker gre za že dobro preizkušeno in dodelano proizvodnjo, je v samem tehnološkem postopku težko najti še kakšno »notranjo rezervno«, s katero bi si lahko izboljšali gnotni položaj. Znano je namreč, da kljub visoki ceni piva pivovarji najmanj iztržijo. Zato morajo iskati notranje rezerve v boljše opravljenem delu.

»Delavci so opozarjali, da kljub tolikšnim analizam in ocenam opravljenega dela še vedno niso zadovoljni, stvarno ovrednoteni,« pravi Gorazd Šetina, vodja poslovnega tajništva. »Sindikat je skupaj z vodstvom razčlenil te očitke, tako smo prišli do odločitve, da bi še enkrat poskusili oceniti dela in naloge. Pri tem smo ugotovili, da so imeli delavci prav, saj so v proizvodnji dejansko opravljali dela, ki niso bila zajeta v prejšnjih opisih delovnih mest.«

Kot kaže, so se zažele lotiti na pravem mestu in pošteno. Tako so ugotovili, da nekateri delavci na svojem delovnem mestu opravljajo nameste ene priznane, tri, štiri delovne naloge, ki pa niso enakovredne. Ob teh ugotovitvah so se nemudoma lotili vrednotenja vsake posamezne naloge in temu primerno prilagodili tudi

Gorazd Šetina

Fanika Lapornik

dohodke. Tako so na primer uvedli poseben obračun, delavec si zapiše opravljeno delo, ki ga potem razčlenijo po vrednosti in težavnosti. Tako za polnilnim trakom ni več samo delo ob traku, temveč je vključeno tudi dvigovanje zabojev in vse ostalo, kar prej ni bilo upoštevano. Vsako delo so ovrednotili, tista najtežja najbolj in presenečeni ugotovili, da so delovni učinki neprimerno večji.

»To je razumljivo, saj so se tudi dohodki temu primerno spremenili. Niso redki primeri, ko delavci na istem delovnem

mestu zdaj dobijo tudi za nekaj tisočakov višje osebne dohodke,« razlaga Fanika Lapornik, koordinatorka samoupravnih organov. »To ni zanemarljivo, če vemo, da naši osebni dohodki niti v občinskem merilu niso med najvišjimi. Po drugi strani pa je zanimivo, da se takšno vrednotenje opravljenega dela odraža najbolj v sami proizvodnji, tudi skozi takšne ali drugačne izostanke, skozi voljo in pripravljenost do dela. Delavci namreč pravijo, da raje delajo, če vedo, za kaj delajo.«

Janez Sever

PO SLEDEH DOGOVARJANJA

V Tovarni kondenzatorjev v Semiču naredijo sami tudi stroje, ki jih potrebujejo v proizvodnji

Ena zastava plapolala v nasprotno smer

V današnjih časih, ko si proizvodnje ne znamo predstavljati brez uvoženih strojev in druge opreme (slišati je, da tu in tam uvozijo celo zabožke za rože, s katerimi okrasijo nove proizvodne ali poslovne prostore), bi najbrže debelo pogledali, če bi vam v kakšni tovarni razkazovali samo jugoslovansko opremo. Toda kako šele bi zazijali, če bi nam dejali, da so stroje, na katerih izdelujejo svoje izdelke, načrtovali in naredili sami. Larifari, bi rekli. V Iskrini Tovarni kondenzatorjev v Semiču pa bi vam povedali in pokazali, da je natanko tako. V tej tovarni so delavci izdelali osem desetih strojev in druge opreme sami: to so sadovi »živahnosti« tako imenovanih kreativnih kadrov in pa večjega števila inovatorjev. Zdej je vse skupaj že tako daleč, da se za semiške stroje zanimajo proizvajalci kondenzatorjev v razvitih državah.

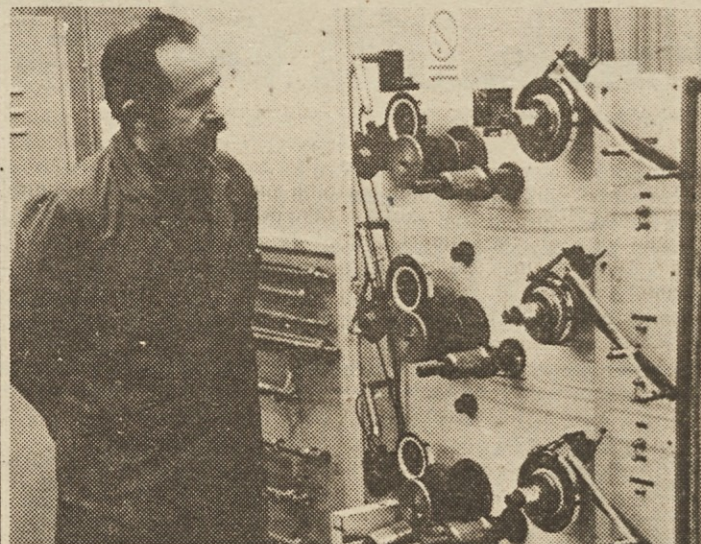
Kaj je delavce v Semiču prignalo do tega, da so se lotili težavnega konstruiranja in izdelave strojev, ko pa je takšne in še boljše stroje moč kupiti pri specializiranih proizvajalcih?

»Tovarna je zdaj stara 32 let. Začeli smo iz nič in pravzaprav nikoli nismo imeli dovolj denarja, da bi kupovali drage stroje pri »svetovnih« proizvajalcih. V zadnjih letih pa je uvoz opreme tako otežen, da ni moč misliti na uvoz. V prihodnjem letu, ko bo treba temeljiteje posodobiti in obnoviti opremo v tovarni, bomo vse potrebne stroje izdelali sami.« Tako nam je prvo radovednost potešil inž. Peter Jančan, član KPO Tovarne kondenzatorjev v Semiču, ki skrbi za tehnično razvojno področje.

V razvojno tehnično sektorju je zaposlenih 110 delavcev, od katerih je 56 tako imenovanih kreativnih kadrov: tehnikov, inženirjev, diplomiranih inženirjev. Delajo v štirih oddelkih: razvojnem (razvoj kondenzatorjev), konstrukcijskem (razvoj in izdelava mehanskih delov strojev in naprav), elektronskem (razvoj avtomatskega vodenja in upravljanja strojev) ter v kontrolnem (nadzor kakovosti izdelkov). Čeprav se v Semiču ne po višini sredstev, ki jih namenjujejo razvoju, ne po opremi v proizvodnji in razvojnem sektorju ne morejo meriti s konkurenco iz razvitih držav, dosežki »kreativnih« kadrov (v vsej tovarni jih je okoli 70) in večjega števila inovatorjev zaslužijo vse priznanje.

»Osem desetih lastne opreme, skoraj tretjina kondenzatorjev prodanih za devize, proizvodnja brez licenc ali »know-how« in prvi uspehi pri izvozu naših strojev so glede na našo opremljenost in sredstva ter število kadrov v razvoju res dobri dosežki,« je ocenil razvojno in inovatorsko delo v Iskrini v Semiču razlagal inž. tajnik komisije za inovacije v Tovarni kondenzatorjev. »Toda zavedamo se, da naša vlaganja v razvoj glede na vlaganje pri konkurenci ne bodo dolgo zadoščala za vzporedno korakanje.«

Med ogledom proizvodnih

Anton Kambič ob svojem previjalnem stroju, ki ga v Evropi ni izdelal še nihče pred njim.

prostorov in oddelkov razvojno tehničnega sektorja smo ugotovili, da oprema ni zadnji krik tehnike in da vsa tudi ni plod lastnega znanja. Nekatere stroje so kupili v tujini, toda ko so ugotovili, da se dobro obnašajo, so jih razdrli, premerili in jih izdelali v svojih delavnicah dovolj za lastne potrebe. Tudi v proizvodnji kondenzatorjev je še nekaj v razvitem svetu zastarelih tipov. Toda katera tovarna je v vsem prav na vrhu? Sadovi naporov zadnjih let, ko so v tovarni kondenzatorjev posvetili večjo pozornost ne le kakovosti in izboru kondenzatorjev, ampak se je razmahnila tudi proizvodnja strojev in opreme, sta vsaj dva stroja, ki bosta zanesljivo vzbudila zanimanje med proizvajalci kondenzatorjev v razvitih državah.

Ekipo, ki je izdelala avtomatski stroj za navijanje metaliziranih polipropilenskih kondenzatorjev in izdelala program za računalniško vodenje, so predlagali za letošnjo nagrado Borisa Kidriča. Za ta stroj so že zanimajo na Švedskem in v ČSSR. V tujini so sicer napredaj tudi boljši stroji (hitrejši), toda tudi precej dražji.

»Naš stroj je nekako optimalno združil tehnične lastnosti in ceno,« je razlagal Pavle Zajc, ko je razkazoval prototip. »Za primerjavo: nas je stroj v treh letih razvoja veljal 7 milijonov dinarjev; počasnejši stroj velja v tujini okoli 100.000 dolarjev. Naprej računajte sami.«

To znese okroglo 12 milijonov dinarjev, smo izračunali. In proizvodnja za trg bi omenjenemu stroju še precej znižala ceno... Ni čudno, da povpraševanja že zdaj ni malo.

Plod tako imenovane množične inventivne dejavnosti je stroj za previjanje kondenzatorskih folij. Avtor Anton Kambič je vodja proizvodnje metaliziranih folij in »star« inovator. V Iskrini je že 14 let in po zaslugi njegovih inovatorskih dosežkov je tovarna prihranila že precej milijonov dinarjev, od tega tudi dosti deviznih. Stroj sam je težko opisati, zato naj zadošča podatek, da z njim Iskra v Semiču prihrani mesečno okoli 700 tisoč deviznih dinarjev. Ta stroj lahko predela tudi tiste dele surovine, ki so jih morali prej zavreči. Surovine pa so bile v ce-

loti uvožene...

Zanimivo je, da imajo — po doslej znanih podatkih — podoban stroj z enakim namenom samo v Združenih državah in da v dokumentaciji v Evropi ni nikjer moč najti kakršnegakoli patenta, ki bi omejeval proizvodnjo ali uporabo takšnega stroja. Zanimivo je tudi, kako so v Iskrini do tega stroja prišli. Dajmo besedo konstruktorju Antonu Kambiču. Takšen stroj smo si že dolgo želeli,« je začel Kambič, ki je bil leta 1981 proglašen za inovatorja leta v občini Metlika. »Toda takšnega stroja nismo zasledili nikjer v Evropi in pošteno smo dvomili, da bomo ostanke materiala, ki smo ga začeli shranjevati, sploh lahko kdaj porabili. Pred šestimi leti pa je bila na obisku skupina strokovnjakov iz ZDA in ti so mimogrede omenili, da takšen stroj, ki praktično porabi vso surovino, že imajo. To nam je vllilo novih moči in stroj sem kmalu potem tudi izdelal. Seveda sta od prvega, dokaj nezanesljivega prototipa do današnjega stroja minili še dve leti spreminjanja a podrobnosti, razočaranj in r'vih poskusov.

Zdaj imajo v »skri dva takšna stroja, ki sprer njata odpadke v kondenzatorje in prihranita iz meseca v mesec večjo vsoto deviznih dinarjev (za kolikor se vmes uvoz podraži).

»Nemara zato tako uspešno uporabljamo lastno znanje, ker nadvse cenimo skupinsko delo in ker v razvojni skupini ni hierarhičnih razločkov,« nam je dejal dipl. inž. Jože Kobe, vodja merilnega laboratorija, v katerem so vse naprave, razen profesionalnih merilnih aparatov, izdelali sami in dodal: »Ekipno delo, kjer je ključavničar povsem enakovreden glede pomena za uspeh akcije z diplomiranim inženirjem in pa dejstvo, da se vsakdo, ki si neko napravo zamisli, takoj loti dela in si poišče primerne sodelavce, sta ključ uspeha. Tudi izboljšave in dopolnitve strojev in naprav opravljamo sproti: marsikaj ugotovijo in izboljšajo že monterji, ki napravo postavljajo, prav tako kot med obratovanjem vzdrževalci. Ni slučajno, da je med temi kadri največ inovatorjev.«

Zanimivo bi bilo izračunati, koliko deviz so iskraši iz Semiča v vseh minulih letih prihranili sebi in družbi...

Boris Rugelj

V Siriji so izpustili iz zapore 32-letnega šoferja Intereurope Franca Hanžekoviča, ki se je na poti domov zapletel v prometno nesrečo

Najbolj veselo bo pri Hanžekovičevih

»Tako lepih novoletnih praznikov nismo imeli še nikoli,« zadovoljno pripoveduje 67-letni Franc Hanžekovič, kmečka grča iz Smolincev v Slovenskih goricah. »Res je,« za njim v en glas pritegnejo žena Klara, snaha Franciška ter vnučki Simona in Petra. Kako tudi ne, ko pa jim je dedek Mraz prinesel darilo, ki so si ga vsi po vrsti najbolj želeli: iz sirskih zaporov se je po skoraj štirih mesecih mučne negotovosti vrnil v njihov objem ljubljani sin, mož in oče Franček, šofer težkega Intereuropinega tovornjaka, ki je — ne kriv ne dolžan — moral pod ključ zaradi hude prometne nesreče med potjo iz Jordanije proti domovini.

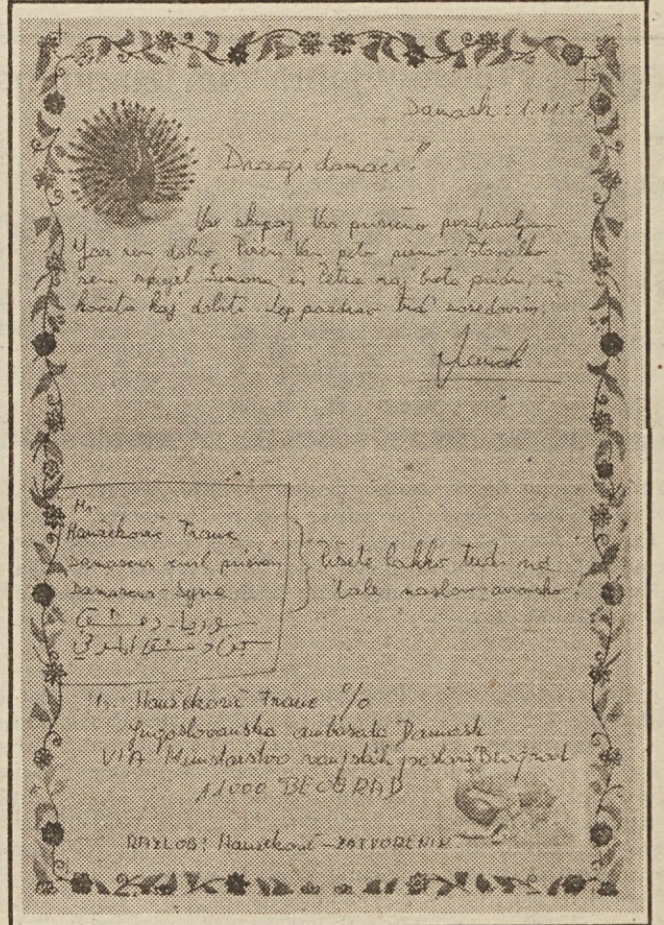
Kaj se je pravzaprav zgodilo 32-letnemu Francu Hanžekoviču ml. in njegovemu sovozniku Pavlu Čigaletu tistega nesrečnega 8. septembra okoli 19. ure? »Nekje med 30. in 40. kilometrom avtoceste iz sirskega glavnega mesta Damaska proti Turčiji sem na svojem voznem pasu tako silovito naletel na debel kamen na vozišču, da me je čez zaščitno ograjo s kamionom vred vrglo na nasprotno cesto. Jaz sem vozil v hrib, tako da so po nasprotni strani vozili navzdol s polno hitrostjo. Ko sva s Pavletom tako rekoč skočila na drugo stran, se je na mojo nesrečo v najin tovornjak z vso silo zaletel oseben avtomobil s šestimi potniki. Je iz pripora na policijski postaji pisal domov Franc Hanžekovič in nadaljeval: »Udarec je bil tako strašen, da se je oseben avtomobil s svojo desno polovico zagodil pod najin kamion in ga zavrtel počez čez cesto. Štiri osebe so bile takoj mrtve, 2 pa sta v bolnišnici. Od

teh štirih so bili trije vojaki, zato me bodo kmalu premestili v vojaški zapor... Kdaj in kako se bo vse rešilo, bomo zato šele videli... Pred ljudmi vam ni treba nič prikrivati. Vsakemu lahko poveste, kaj se je zgodilo. Jaz še enkrat poudarjam, da nisem kriv. Mi je pa hudo, ko pomislim, da so pod mojim avtom morali umreti štirje zares nedolžni ljudje...« Franc Hanžekovič pa v nesreči ni ostal sam, kot se tako rado zgodi. »S Sirijo smo stopili v stik že dan po nesreči,« pripoveduje pomočnik direktorja Intereuropinega tozda Transport Dragovan Justin. »Povezali smo se z našim veleposlanstvom, s katerim smo v rednih stikih in ki nam izredno pomaga pri urejanju vsega potrebnega. Našemu vozniku smo najeli advokata, poskrbeli za to, da bi mu olajšali bivanje v zaporu...« Skratka, v Intereuropi so se po svojih najboljših močeh trudili, da bi Hanžekoviča izpustili. Toda prošnja za

izpustitev proti plačilu varščine — po izkušnjah bi naj znašala okoli 30.000 dolarjev — je zavrnilo tudi drugostopenjsko sodišče in jo vrnilo v obravnavo podrejenemu, s čimer so se povečale možnosti, da bo Franc Hanžekovič civilni proces (torej ne pred vojaškim sodiščem, kot je bilo slišati po koprskih gostilnah) počakal v zaporu. Kako so v teh težkih dneh skrbeli zanj, je na svoji koži dobro občutil tudi Hanžekovič sam. Pismo, ki ga je poslal domov 27. septembra, to zgovorno potrjuje. »Jaz sem sicer še po starem, vendar se mi zdi, da se stvari premikajo na bolje. Spet me je obiskal konzul, za njim pa sta bila pri meni še advokat in tolmač. Konzul mi je povedal, da se naš direktor zelo zanima za stvar in da se oglašja skoraj vsak dan. Rekel je tudi, da se bo vse skupaj najbrž malo zavleklo; advokat pa je večji optimist. Direktor je konzulu tudi povedal, da bi lahko takoj

Franc Hanžekovič v civilnem zaporu v Damasku.

Peto od šestih pisem, ki jih je Franček poslal domov.

pristali na sirske pogoje, ker so vsi naši kamioni v Jugoslaviji zavarovani tudi tako, da se poravnava škoda, ki jo morda povzročijo drugim osebam v katerikoli državi... »Ko je Hanžekovič kmalu zatem zvedel še to, da so iz Kopra že poslali denar našemu konzulu za letalsko vozovnico v domovino, je postal še bolj optimističen. »Če Frančka kaj dela s traktorjem, naj pazi, da ne bo ostala brez nafte... Če hodite kaj v Cerkev, pojdit h kovaču in vprašajte, če bi vzel »princa« v

popravilo... In kako je bilo medtem pri njih doma, v Smolincih. »Dekleti sta nenehno spraševali, le kod hodi očka, da ga toliko časa ni domov,« pravi Frančkova mati Klara. »Rekli smo jima pač, da je v službi in da se bo že kmalu vrnil.« Sama pa v to ni bila preveč prepričana, čeprav so jo sodelavci njenega edinega sina večkrat obiskali na domu in ji vliivali korajžje. Toliko čudnih reči je slišala o bližnjeh zgodnjih zaporih. Nato pa prosi vnučki, naj

odrecitirata pesem o dedku Mrazu, ki si jo je izmislila v prečutih nočeh. »...Obišči dedek tudi nas (joj, kako hudo je pri nas; ata je v tujini tam in ne more priti k nam.« Nadaljevanja se ji ni bilo treba izmisliti. Sin »Fronček«, kot ga kliče v svojem pojočem dialektu, se je v petek zvečer vrnil domov. Oče Franc je zaklal prašiča in nalil vina. Na Silvestrovo bo pri Hanžekovičevih zato še toliko bolj slovesno. Damjan Križnik

LJUDJE MED LJUDMI

NOVOLETNA VOŠČILA V KORIST BOJA PROTI RAKU

SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1984 ŽELIJO POSLOVNIM SODELAVCEM, PRIJATELJEM IN VSEM BRALCEM:

DO AGROEMONA, TOZD TOVARNA MOČNIH KRMIL, Ljubljana, Kavčičeva 72
ALPLES, Industrija pohištva Železniki CENTER ZA SOCIALNO IN SVETOVALNO DELO SEVNICA, Sevnica, Trg svobode 13
CENTRALNE DELAVNICE LJUBLJANA, TOZD ZA VZDRŽEVANJE VOZ IN LOKOMOTIV DIVAČA
Kemična industrija DONIT Medvode, Medvode DONIT, TOZD KEMOSTIK, Kamnik, Molkova pot 10
Tovarna elektrotehničnih izdelkov ELEKTROELEMENT, n. sol. o., Izlake
EMO CELJE emajlirnica, metalna industrija, orodjarna Celje, Mariborska 86
DO EMONA COMMERCE, TOZD GLOBUS, izvoz-uvoz, Ljubljana, Šmartinska 130
ETA, Tovarna elektrotermičnih aparatov Cerklje
SGP GORICA, TOZD GO KOPER, Koper, Obrtniška 30
GOZDNO GOSPODARSTVO LJUBLJANA, TOZD MEHANIZACIJA

IN GRADNJE, Trzin, Kidričeva 9
GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO, n. sol. o., TOZD GOZDARSTVO ČRNOMELJ, n. sol. o.
SOZD GOZDARSTVO-KMETIJSTVO KOČEVJE, GOZDNO GOSPODARSTVO KOČEVJE s temeljnimi organizacijami: TOZD Gozdarstvo Rog TOZD Gozdarstvo Pugled TOZD Gozdarstvo Jelenov žleb TOZD Gozdarstvo Draga TOZD Gozdarstvo Lašče TOK Gozdarstvo Ribnica TOZD Transport-Gradnje TOZD Gojitveno lovišče Medved in DSSS KMETIJSKO GOSPODARSTVO KOČEVJE s temeljnimi organizacijami: TOZD Govedoreja TOZD Prašičereja TOZD Mesarija TOZD Agroservis TOK Kmetijstva in DSSS GRAMIZ KOČEVJE SGP GRADBINEC, n. sol. o., KRANJ, Kranj, Nazorjeva 1
HMEŽAD KMETIJSTVO ŽALEC s TOZD: KMETIJSTVO LATKOVA VAS,

KMETIJSTVO PETROVČE, TOVARNA KRMIL in DS SKUPNE SLUŽBE IMONT DRAVOGRAD industrija kemične obdelave lesa INTEREUROPA, mednarodna špedicija in transport, n. sol. o., Koper, TOZD KONTINENTALNA ŠPEDICIJA, n. sol. o., Koper s filijalami Beograd, Celje, Jesenice, Kranj, Ljubljana, Maribor, Mostar, Nova Gorica, Novi Sad, Sarajevo, Sežana, Subotica, Titograd TOZD POMORSKA IN SEJEMSKA ŠPEDICIJA Koper, n. sol. o., s filijalami Koper, Rijeka, Split, Zagreb TOZD TRANSPORT, n. sol. o., Koper in poslovalnicami Koper, Dekani, Celje, Beograd, Ljubljana, Mostar, Rijeka, Split, Zagreb ISKRA DELTA, proizvodnja računalniških sistemov in inženiring, p. o., Ljubljana, Parmova 41
KEMIČNA TOVARNA PODNART, p. o., Podnart KIT KMETIJSKA ZADRUGA METLIKA, Metlika, Trg svobode 3
KRAŠKI VODOVOD SEŽANA LABOD, tovarna oblačil, TOZD LIBNA Krško, Krško, Cesta 4. julija 28

Lesnoindustrijski kombinat LIKO, Vrhnika, Tržaška 90
LIP, lesna industrija BLEDE, Bled, Ljubljanska c. 32
MERKUR – trgovina in storitve, KRANJ METALNA, strojegradnja, konstrukcije in montaža, n. sol. o., Maribor, Zagrebska 20
NOVOLES, lesni kombinat NOVO MESTO-STRAŽA, n. sol. o. Skupne službe OBČINSKIH SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI DRUŽBENIH DEJAVNOSTI OBČINE VELENJE OSNOVNO ZDRAVSTVO GORENJSKE, o. o., TOZD ZA VOD ZA SOCIALNO MEDICINO IN HIGIENO GORENJSKE, Kranj, Gosposvetska 12
PETROL, DO Trgovina Ljubljana, n. sol. o., TOZD TRGOVINA NA DROBNO BREŽICE, n. sol. o., Brežice, Črnc 1
PLAMA PODGRAD PLUTAL, n. sol. o., Industrija zapiralne embalaže in grafičnih storitev Ljubljana, Cesta v Gorice 8
ABC POMURKA LOKA – proizvodno, trgovsko in gostinsko podjetje, n. sol. o., ŠKOFJA LOKA

DO PREVOZ BREŽICE, Brežice, Milavčeva 42
RAZVOJNI CENTER CELJE, Celje, Ulica XIV. divizije 14
REPUBLIŠKI KOMITE ZA INFORMIRANJE Ljubljana, Levstikova 10
RIKÓ RIBNICA, Ribnica, Lepovče 23
Tovarna dvokoles in opreme ROG LJUBLJANA, Ljubljana, Trubarjeva 72
SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA SKUPNOST OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM SCT SLOVENIJA CESTE TEHNIKA, n. sol. o., Ljubljana, Titova 38
Skupne strokovne službe SIS GOSPODARSKIH DEJAVNOSTI OBČINE TRŽIČ
SKUPŠČINA OBČINE AJDOVŠČINA, Ajdovščina, Gregorčičeva 20
SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO SKUPŠČINA SR SLOVENIJE Ljubljana, Šubičeva 4
DSSS TOZD SLOVENIJA PAPIR Ljubljana, Tomšičeva 9
SAŠA SLAVEC, kemični izdelki Ljubljana, Tacen 40 b
DO SMELT, gradnja industrijskih objektov, p. o., Ljubljana, Kardeljeva ploščad 24
SOB, Splošna obrt Bežigrad, Ljubljana, Samova 12/a
ISKRENO SE ZAHVALJUJEMO VSEM, KI SO NAMESTO OSEBNIH NOVOLETNIH VOŠČIL NAMENILI SREDSTVA V KORIST BOJA PROTI RAKU!
DRUŠTVA ZA BOJ PROTI RAKU ONKOLOŠKI INŠTITUT SKLAD ZA GRADNJO IN OPREMO ONKOLOŠKEGA INŠTITUTA

TEKSTINA, tekstilna industrija Ajdovščina, Tovarniška 15
TEŠ TERMOELEKTRARNE ŠOŠTANJ TOZD TEŠ I, n. sol. o. TOZD TEŠ II, n. sol. o. TOZD Vzdrževanje, n. sol. o. TOZD Inženiring, n. sol. o. Delovna skupnost družbena prehrana Delovna skupnost skupne službe Šoštanj, Lole Ribarja 18
TRANSPORT ILIRSKA BISTRICA, Ilirska Bistrica, Šercerjeva 17
Osnovna organizacija sindikata UPRAVNIH ORGANOV SKUPŠČINE OBČINE IZOLA VELANA, Tovarna zavese Ljubljana, Šmartinska 52
VVO SLOVENSKE KONJICE, Slovenske Konjice, Kidričeva 1
ZAVOD SR SLOVENIJE ZA STATISTIKO Ljubljana, Vozarski pot 12
ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA ZVEZA DRUŠTEV RAČUNOVODSKIH IN FINANČNIH DELAVCEV SLOVENIJE Ljubljana, Titova 118
ZVEZA KOMUNISTOV SLOVENIJE, OBČINSKI SVET KRANJ, Kranj, Trg revolucije 3

Predstavljamo vam izumitelja Tonija Riflja iz Gornjega grada

Gornjegrajski biser TORI

Neumen narod nismo. Zgodovina in sedanost govornika v prid tej trditvi. In sam sem se že naveličal poslušati vedno »nova« spoznanja, da smo kot dežela na repu evropske inovacijske lestvice. Hočem reči: za pamet narodovo me ne skrbi. To smo vedno imeli in jo imamo tudi zdaj, sicer nas Slovencev na srednjeevropskem političnem in kulturnem prepihu že zdavnaj ne bi bilo več.

Skrbi me nekaj drugega. Ustvarjalnega vetra, ki piha iz našega ljudstva, ne znamo zajeti v jadra tehnološko podrejene in zato tudi odvisne barke. Kupujemo, kar imamo doma in kar bi lahko drago prodajali. V to nas prepriča tudi zgodba o usodi izumov Tonija Riflja iz Gornjega grada v dolini Drete.

Živi skorajda v samem središču nekdanjega srednjeveškega trga. Novo mesto, ki raste v njem in se širi okoli njega, ne pozablja svoje zgodovine. V njej išče navdih sodobna gornjegrajska arhitektura, ki mogoče prav zaradi tega lahko zviška pogleda na svoje v beton in kamen vključene sodobnice po drugih slovenskih mestih. Hočes ali nečeš, v Gornjem gradu se človek počuti domače, kljub vsem prenapetostim sodobnega življenja, ki tudi tod ljudi ni obšlo.

Tonija vsi poznajo. Nekako s ponosom ti pokažejo s prstom na njegovo okusno urejeno domačijo. Ob hiši, ki se ji že od daleč vidi, da je postavljena v okolju, bogatim z lesom, stoji mehanska delavnica. Že ob prvem stiku z njo človek kaj hitro lahko ugotovi, da nima opravka z običajno popravilnico najrazličnejših strojev in pripomočkov. V njej je vse na svojem mestu. Na puljih ne za-

priimka Tonija Riflja. Tudi Toniju njegov izum pomeni več kot zgolj kolo z motorjem, kot se mu uradno reče. Del njega je in Toni tega ne skriva.

Prevzel me je občutek radosti ustvarjanja. Iz njega me je zdramil Tonijev odgovor »Ne vem.« na moje vprašanje, kdaj bo motorček na voljo kupcem. No, pred tem delom naše zgodbe povejmo, za kakšen motorček sploh gre.

Kot se vidi na sliki, imamo opravka z miniaturno izvedbo sodobnih koles z motorjem. Ob tem je potrebno nujno dodati podatek: motorček je zložljiv! In ko ga zložimo, meri vsega skupaj 90cm, kar pomeni, da ga lahko brez težav spravimo v prtljažnik avtomobila Zastava 101, s tem da nam ni treba podirati zadnjih sedežev.

»Kako mi je prišel na misel takšen izum? Najprej moram povedati, da me tovrstne novotarije že od nekdaj privlačijo. Ne znam natanko opisati, ven-

jih je nekaj že uresničil. Žal se tudi pri njegovih zamislih in izumih ponavlja stara zgodba. Kot družba nimamo dovolj poslušala, da bi znali izkoristiti njegovo pamet. Naš izumitelj je namreč že pred skoraj 15 leti izdelal TORIJu podoben motorček. Spričo razmer, ki so takrat vladale, prizna, da mu še na misel ni prišlo, da bi ga kje razstavil. Njegovo izumiteljstvo je imelo še do pred kratkim značaj konjičkarstva. Mogoče ima za Tonija še danes. To je druga stvar, Nikar pa to ne bi smelo biti konjičkarstvo za družbo, ki bi to pamet lahko bogato vnovčila.

»Usoda tega motorčka? Prodal sem ga nekemu znanцу v Beograd, ki ga je na vsak način hotel imeti. Usoda drugega? Podobna, četudi sem tega predstavil na sejmu obrti v Celju. Kljub ogromnemu zanimanju kupcev in trgovskih organizacij za ta motorček ni bilo delovne organizacije, ki bi

ne, kjer so že oblikovali osnutek koncepta poslovnotehničnega sodelovanja med njimi in Rifljev. Ker je slednji s ponudbo zadovoljen, vse kaže, da bomo dobili v Sloveniji novega izdelovalca koles z motorjem.

Ob tem je seveda nujno vprašanje, zakaj se za izdelovanje teh motorčkov ne zanima Tomos iz Kopra, ki je vendarle nosilec tovrstne proizvodnje pri nas in ki konec koncev tudi v Rifljevem izumu sodeluje s svojim motorjem in drugimi deli. V inštitutu kopskega Tomosa so opravili tudi atest TORIJA, ki ga je le-ta uspešno prestal in bil poleg tega deležen še splošnih pohval Tomosovih strokovnjakov, med njimi tudi inženirja Mihevcva, enega od očetov Tomosovih mopredov. Toni seveda na to vprašanje ni znal odgovoriti. Dejal pa je: »Še pred atestom in homologacijo so mi najodgovornejši ljudje v Tomosu dejali, da njihova tovarna ni zainteresirana za

PO SLEDNJI DOGOVORJAVANJA

Sindikalna pobuda (mlajših) gledališnikov ljubljanske Drame

Da bi le vsak imel svoj vlak za domišljijo

V tem prednovoletnem času nas je prijetno presenetilo obvestilo, da bodo tudi v Drami SNG imeli predstavo dedka Mraza — »Vlak na domišljijo«. Presenetilo kar dvakrat. Prvič zato, ker je kvaliteten predstav za otroke pred novim letom presneto malo — še te na »industrijski način« odkupijo delovne organizacije, da se na čim lažji način oddolže otrokom svojih delavcev. Drugič, in predvsem zato pa, ker je bilo pod vabilom z glavo (firmo) Drama SNG in vmes ostalim, kar sodi zraven, pisalo še »sindikalna podružnica«.

Pa smo se namenili v Dramo, da izvemo, za kaj gre ter najdemo ustvarjalce »sindikalnega dedka Mraza«.

Pet igralcev — Brane Grubar, Jerica Mrzel, Polona Vetric, Marko Okorn in Vojko Zidar je pod režijskim vodstvom Vita Tauerja in ob sodelovanju skladatelja Gojmirja Lešnjaka in koreografinje Ksenije Hribar uprizorilo novoletno igranje za otroke »Vlak na domišljijo«, ki jo je posebej za to priložnost napisal pesnik Boris A. Novak. Besedilo odlikujeta poetičnost in duhovitost; napisano je v jeziku, ki govori tako najmlajšim kot odraslim.

Že naslov igre nakazuje njeno osnovno naravnost — domišljijst in pravičnost. Vera v dedka Mraza je za otroke nujna in potrebna, saj vnaša čar skrivnosti v pusti svet, ki ga otrokom vsiljujemo odrasli. Hkrati pa igra ni beg pred resničnostjo. Avtor si ne zapira oči pred težavami, v katerih je trenutno naša družba. Ravno narobe. Dedka Mraza sooči s hudim aktualnim problemom: kako ob ekonomskem pomanjkanju in omejitvah uvoza prikrbeti novoletna darila, ki si jih otroci nestrno žele. Zato dedka Mraza spremeni v »švercerja«, ki na tujem zapravi vse, celo kučmo in kožu. Vendar otrok ne razočara in jih obdaruje z domišljij-skimi darili.

Naj se vrnemo k »sindikalni pobudi«. O tem smo se pogovarjali z dedkom Mrazom Branetom Grubarjem, avtorjem Borisom A. Novakom in kar preprosto Maretom — Markom Okornom.

»Predstava je prav res »sindikalna«. Pred tremi leti so se mlajši gledališki igralci odločili, da bi vsaj enkrat pripravili nekaj za svoje otroke. Za tiste, ki jih zvečer skoraj ne poznajo. Naslednje leto so to ponovili, ko pa so predstavo že naštudirali, so jo ponovili tudi nazven.

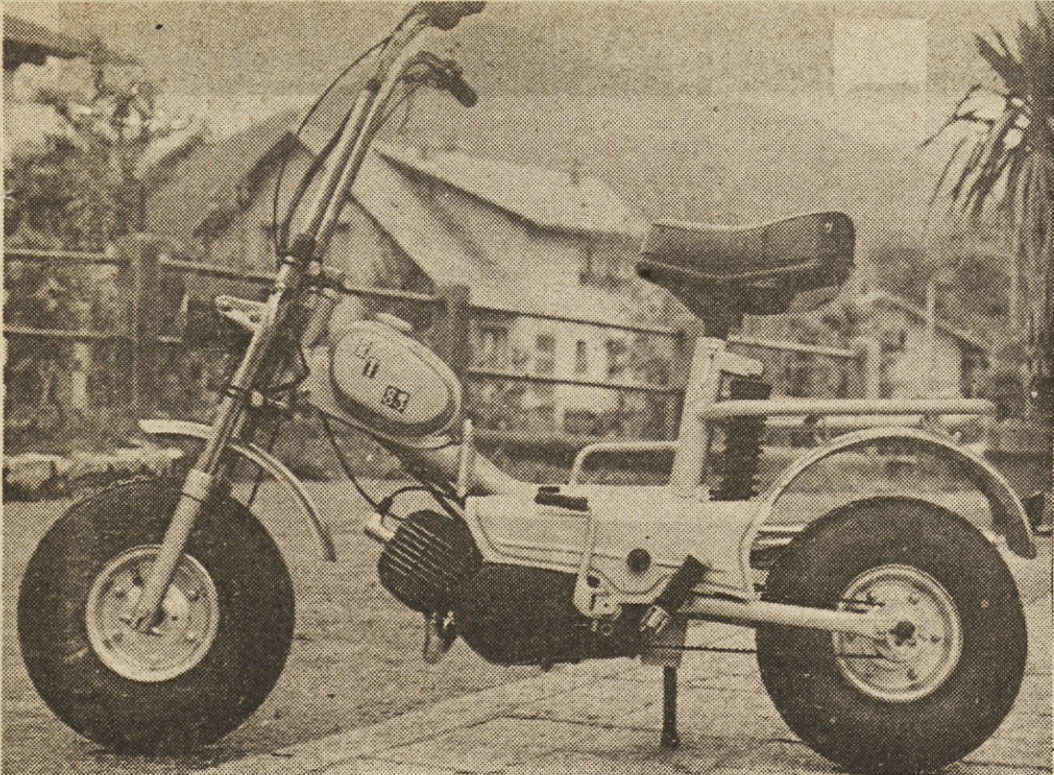

Letos so se »zadeve lotili na veliko«. Dogovorili so se za besedilo, ki je bilo napisano posebej za to priložnost. Očitno so uspeli. Avtor Novak pravi, da gre za igralce z energijo. Velja mu pritrčiti. Ob rednem programu Drame, ob vseh zahtevnih terminih predstav in vaj so igralci predstav naštudirali. Kar težko je bilo iz njih izvleči, da so imeli včasih vaje tudi ponoči — tam od 23. do 2. ure. Rezultati so očitni. Do novega leta bodo imeli dvanajst predstav — le štiri bodo v prosti prodaji.

Kot pravijo igralci, v predstavi uživajo. To je igra otrok za otroke. Zadovoljni so z drugačnim načinom režije, z veliko vlogo glasbe, z drugačno odrsko igro, za katero je značilna velika energija, gibi. Gre enostavno za drugačno predstavo, ki vžge.

Pa finančna konstrukcija? Ni je bilo. Vse stroške pokrivajo iz vstopnine, avtorski honorarji so simbolični — dve tretjini ali pa vsoto sodelujoči prepušajo sindikalni blagajni.

Za to žrtvujejo veliko prostega časa, dobre volje, veliko pa je tudi tveganja. Pa vendar. Lani so z izkupičkom kupili počitniško prikolico...
Igor Žitnik

Nekaj tehničnih podatkov

TORI ima vgrajen Tomosov motor s prostornino 49 kubičnih cm, ki premore 1,5KW. Doseže maksimalno hitrost 40km-h in porabi liter štiri do šest litrov mešanice na prevoženih 100km. Velik je 132cm, zložen 90cm. Težak je 46kg, njegova skupna nosilnost pa znaša 126kg. Prenese pa tudi več.

Ima pomično krmilo, prav takšen pa je tudi njegov sedež. In še ena novost: TORI ima namesto običajne pogonske verige tako imenovani zobčasti jermen.

slediš zgolj orodja. Tu so tudi knjige. Ene zato, da se Toni in njegovi iz njih učijo, druge, da vanje vnašajo svoja spoznanja. Mape z najrazličnejšimi konstrukcijami in tehničnimi risbami lepo zapolnjujejo celotno podobo.

Ko je odprl vrata, sem ga zagledal. Stal je tam v malce temnem prostoru kot biser sredi odprte školjke, ki so jo domorodci pravkar izrgali iz morskih globlin. Z majceno razliko seveda. Biser je bogastvo narave, on je bogastvo ljudi. Bil je ves lep in sijoč. Predvsem pa neznanstvo simpatičen. Priznam: zaljubljen sem se vanj na prvi pogled. Podobno kot Nemec, ki uvaža motorje v svojo državo. Brez razmišljanja je ponudil Toniju posel, ko sta se srečala na shodu »motoristov« v Portorožu.

»Ime mu je TORI.« je nekam nenavadno povedal Toni in tako izdal svojo več kot samo tehnično navezanost nanj. Takoj me je prešinilo: To in Ri sta začetnici imena in

dar čutim to kot neke vrste magnet. Brez njega bi ne bil Toni Rifelj. Že več stvari sem potuhtal: Za motor lahko rečem, da je že tretji po vrsti. O usodi prvih dveh bom še povedal. Naj najprej odgovorim na vprašanje.

Moj življenjski nazor je, da mora tehnika slediti življenjskim potrebam ljudi. In ena od velikih zahtev in potreb ljudi danes je brezmejna mobilnost. In tako mi je prišlo na misel, da v to brezmejnost gotovo spada tudi motorček, ki ga z lahkoto spravimo v prtljažnik avtomobila, ki ga zloženega lahko brez težav spravimo v majhno dvigalo, ki ga imamo lahko v kotu stanovanja itd. Tako je nastal TORI. Razmišljam celo, da bi izdelal motorček, ki bi ga lahko spravili v malce večji kovček. Če ne bi bil pretežak. Ne, že Tori tehtata samo 46kg, če bi naredil nov model iz umetnih snovi in aluminija, nikakor ne bi bil pretežak.

Takšen je Toni Rifelj. Poln idej in stvarnih želja, od katerih

odkupila patent in ga začela izdelovati. No, s tem tretjim kaže, da bo drugače. Kljub temu pa stvari še niso prišle tako daleč, da bi vam lahko z gotovostjo povedal, kdaj bodo prišli na svetlo prvi motorčki in kdaj bodo na voljo kupcem.

Toni ne skriva zadovoljstva, da se na tem področju v družbi vendarle nekaj premika. Nekaj je namreč na dlani: doobra nas je predramila šele gospodarska kriza. Kajti ob tem zadnjem modelu motorčkov iz Rifljevega hleva in ogromnem zanimanju trgovine zanj se je zbudila tudi industrija. Ob najboljših konkretnih ponudbah novomeške Novotehne, Metalk in Robne kuče iz Zagreba, katerih predstavniki so vsi po vrsti zatrjevali, da prodaja takšnega motorčka ne bi bila noben problem, so prišli na dan s konkretnimi ponudbami tudi izdelovalci. Med zainteresiranimi (Avtotehna, Slovenija avto, Metalka in Kovinotehna Celje) je najbolj konkretna ponudba ljubljanske Avtoteh-

proizvodnje Rifljevih motorčkov, ker se ne sklada z njihovim dolgoročnim programom, bili pa bi po drugi strani pripravljeno sodelovati z deli. In prav tu zdaj nastopajo težave. Odgovora iz Tomosa namreč še ni, kar pomeni, da je koncept proizvodnje TORIJEV v Avtotehni še vedno v zraku. Seveda bi Avtotehna lahko motorje za TORIJE tudi uvažala, vendar po mojem mnenju to ne bi bilo prav. Niti zame in Avtotehno kot tudi ne za Tomos in Jugoslavijo. Moja želja je, da bi bil ob morebitnem nastopu v tujini TORI skorajda v celoti izdelek domače pameti in materialov. Dodam naj še, da so v Avtotehni pripravljene tudi devizno participirati, samo da bi od Tomosa le dobili motorje.

Kaj reči ob tem? Bomo tudi tokrat končali zgodbo z zaplankanim slovenskem in jugoslovanskim združenim delom. Ne, vseeno pa bi bilo dobro, če bi kdo ob tem v Tomosu le rekel kakšno besedo. Javno seveda.

Ivo Kuljaj

Inovatorji Ljudmila Gašperut-Koprol, dipl. inž. prof. Aleksandra Kornhauser, mag. Saša Glažar, mag. Metka Vrtačnik, Dušan Krnel, Ivan Vnuk, Hugo Tratnik, Igor Cerar, mag. Alfred Božič, Iztok Barborič in Peter Bastl so na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani razvili proizvodnjo atomskih, molekularnih in kristalnih modelov. Inovacija je zasnovana tako, da je celoten program zajet v devetih skupinah in uporaben v osnovnih šolah in šolah usmerjenega izobraževanja kakor tudi na višjih in visokih šolah. Program je mogoče dopolnjevati z novimi skupinami. Posamezni deli kompletov se smiselno povezujejo v celoto. Proizvodni proces modelov je bil osvojen v štirih mesecih. Model je bil razstavljen na razstavi inovacij za stabilizacijo 1982.

Obiskali smo slovenski dijaški dom v Celovcu

Če ne boš priden, boš šel v avstrijsko šolo

Ko smo stopili v prostrano preddverje slovenskega dijaškega doma ali, kot ga uradno imenujejo, Mladinskega doma SŠD na Mihschallee str. 4 v Celovcu, nam je bilo kar malo tesno. V domu je odmevala tišina, vse je bilo prazno. Pa ne, da imajo kak praznik ali počitnice, nas je stisnilo, in je bila naša pot zaman. Naneslo je pač tako, da po nekaj dnevih klicanja na telefonsko številko, ki smo jo dobili v Ljubljani, ni bilo odgovora.

No, vzgojitelj Jože Blajs nas je kmalu potolažil, da se bo dom hitro napolnil, glede številke pa se je izkazalo, da je bila preprosto napačna. Magister Jože Blajs nam je tudi postregel s podatki o domu, katerega lastnik in graditelj je Slovensko šolsko društvo. Treba je pripomniti, da so dom zgradili s pomočjo vsega slovenskega ljudstva in njegove solidarnosti do koroških Slovencev.

»Ta dijaški dom je — lahko bi rekli — utelešenje naše kljubovalnosti, življenjske volje in prizadevanja, da odprete vsem Slovincem na Koroškem življenjsko perspektivo tudi v današnjih razmerah sicer tihe, a vztrajno spodbujane asimilacije.« je poudaril Franc Šetinc, predsednik RK SZDL Slovenije ob otvoritvi doma.

V domu je 198 ležišč za mladino od desetega do petindvajsetega leta. Načrtujejo še dograditev vrta za 30 otrok. Danes v njem prebiva — no, ne le prebiva, marveč tudi živi bogato življenje, ko družinskega okolja ne pogrešajo tako hudo — 101 gojenec. To so učenci, dijaki, vajenci, študenti. Nekaj gojencev pride v dom le v popoldansko varstvo in se kasneje vrača domov.

Večina je dijakov slovenske gimnazije, katere zgradba je v neposredni bližini, prihajajo pa tudi iz ženske poklicne šole, abiturientskega tečaja, pedagoške akademije, univerze. Najbolj so veseli možnosti, da tudi vajenci, ki se šolajo pri nemških mojstrih, lahko prebivajo v domu, saj so ti še najbolj začeli izgubljati stik s svojim narodom.

Jože Blajs nam je tudi z dnevnim redom v domu pojasnil navidezno zatišje. V domu vstajajo o pol sedmih, ko imajo zajtrk, prav hiteti morajo, saj je v šolah že petnajst pred osmo pouk. Opoldne se vrnejo šele prve deklice, ki tisti dan nimajo telovadbe, večina pa šele okoli trinajste, ko se začne kosilo. Potem imajo gojenci prosto, ob pol treh pa se začne dve učni uri, ki z odmorom trajata do pol sedmih. Dvakrat tedensko imajo še posebne učne ure, kamor sodijo tudi jezikovne vaje. Trudijo se pripraviti tudi čimveč prostovoljnih dejavnosti, kamor želijo pritegniti tudi mladino, ki ne živi v domu. Tako imajo na primer vsak ponedeljek likovni krožek, v večnamenskem prostoru pripravljajo kulturne in športne dejavnosti, imajo oder mladih, pa kabaret in še kaj.

Mladinski dom SŠD so dogradili 10. septembra letos. Stal je 60 milijonov šilingov, od tega je avstrijska zvezna vlada primaknila 4,2 milijona. Nadomestil je stari dom, ki že dolgo ni več ustrežal potrebam. Oskrbnina v domu znaša 1.800 šilingov. To je ceneje kot v drugih domovih. Gojenci prebivajo v dvo- do triposteljnih sobah, s prho in WC. Pri višini oskrbnine gledajo na socialno plat gojencev, nekaj jih dobiva štipendijo Združenja staršev, Vobangove, nekateri tudi državne štipendije.

V domu smo se pogovarjali tudi z vzgojiteljico Anico Vašo. Primorka je, doma iz Nove Gorice. Pred leti je bila tu na praksi. Na filozofski fakulteti je končala pedagogiko in sociolo-

Dom ima veliko in lepo telovadnico, pa kaj, ko je zunaj — kljub snegu — nogomet najboljši.

Lorenc Kumer

Anica Vaša

Ernest Blajs

Rado Lipuš

Miha Kap

gijo. Všeč ji je bilo in ko so odprli novi dom ter jo zaprosili, da jim pride pomagat, je privolila. Dela ima veliko, več kot v domu v Škofji Loki, kjer je bila zaposlena prej, plačilo dobi v Sloveniji, saj je »pomoč zamejskim Slovincem«. Pa se ji je priljubilo in se veseli vsakega kamenčka, ki ga vgradi v to pomoč. »Tako je,« pravi. »Ko so bili otroci bolni, sem jim nosila enkrat čaj, drugič sladkor, potem pa so kar sami prišli na pogovor. Pa smo se navezali in mlajši te kar stiskajo k sebi, ko se vrneš z dopusta. To pa je najlepše, kaj ne?«

Seveda smo se pogovarjali tudi z nekaterimi gojenci. Z gimnazijcem Lorencom Kumerjem, osmošolcem slovenske gimnazije, ki je doma iz Blata pri Pliberku, in Ernestom

Blajem, šestošolcem iste gimnazije iz Lepene pri Železni kapli.

Oba sta ugotovila, da je novi dom povsem kaj drugega kot stari. Žal pa je danes šola blizu, center mesta pa daleč. V domu je danes hotelsko udobje, žal pa so stiki slabši kot prej. Tudi knjižnica v domu je skromna, premalo je tudi časopisov in revij iz Slovenije. Dejavnost v domu je razvejana, kljub svetovnonazorskim razlikam pri vsem najdejo skupni jezik. Vsi po vrsti pa se udeležujejo tudi v kulturnih in športnih društvih v domačih krajih in s tem gojijo narodno zavest.

Tudi z mlajšima — Radom Lipušem iz Lepene pri Železni kapli in Mihom Kapom iz Škocjana pri Velikovcu — smo se pogovarjali.

Oba sta navdušena nad domom. »Prej nas je bilo v sobi kar enajst, zdaj pa imamo hotel. Tudi več hrane lahko prineseš od doma, urediš sobo po svoje, pa še zaklenemo se lahko.«

Tako je torej v domu v Celovcu. Ujeli smo le delček dejavnosti in se pogovarjali le z nekaj ljudmi. Bo pa dom, v to ne kaže dvomiti, še kalil in ohranjal slovenstvo. Tudi, kot sta dejala najmlajša, če bodo s kmetije, ki »premore 10 bikov, 5 krav, 3 svinje in dve mački«, trije otroci hodili na slovenske šole. In četudi bi bil srednji od otrok najraje učitelj, da bi imel dolge počitnice, potem pa morda pilot. Ali pa da bi naenkrat kupil sto kil sladoleda.

Igor Žitnik

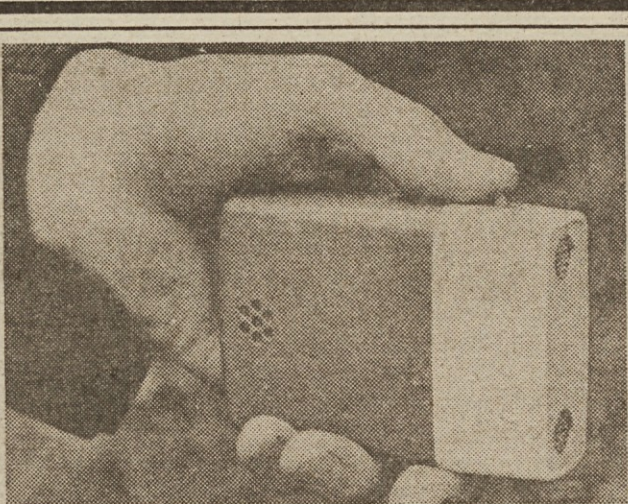
BIROSTROJ

BIROSTROJ, p. o., Maribor,
62000 Maribor, Glavni trg 17
tel.: (062) 23-771, telex: 33-262 YU Biromb

SREČNO 1984

- mali poslovni sistemi RGB
- knjigovodski in obračunski avtomati RGB
- računalniški sistemi in terminali
- aplikacijski programi
- šolanje operaterjev
- servis
- tiskovine, nosilci podatkov in pisarniška oprema
- proizvodnja floppy testerjev
- precizna mehanika

Poskusni ultrazvočni vodnik za slepe. Zvočni valovi, ki se odbijajo od ovire, se v majhnem sprejemniku spreminjajo v slišni signal ali pa začutiš brenčanje z dljanjo.

V okviru Delavske enotnosti je bil ob njeni 40-letnici ustanovljen **Informacijski center za družboslovje**. Osnovan je bil z namenom spodbujati interes za študij družboslovne in druge literature ter za aktivno spremljanje dogajanj v naši družbi, ki naj bi se odvijalo v obliki posvetov in okroglih miz, tiskovnih konferenc ob izidu posameznih knjig ter raznih drugih oblik srečevanja. S svojimi informacijami o knjižnih novitetah lastne založbe pa tudi vseh ostalih slovenskih, jugoslovanskih in drugih založb naj bi pokrival vse potrebe s tega področja. Zasnovan je tudi kot klub s stalnim članstvom, ki ima pri informiranju in nakupu literature **posebne ugodnosti**. Tema informiranja pa niso le knjižne novosti, temveč tudi vse ostale dejavnosti, ki se odvijajo v Informacijskem centru, to so pogovori o aktualnih družbenopolitičnih temah, kulturne prireditve, seminarji ipd. Poseben poudarek je dan spremljanju interesov in potreb vseh predavateljev in študentov družboslovja in slušateljev raznih družbenopolitičnih šol, da bi s stalnim informiranjem spodbujali in omogočali njihovo nenehno izobraževanje.

Enake ugodnosti pri nakupu knjig veljajo za člane Informacijskega centra tudi v **Knjižarni-galeriji** Delavske enotnosti v Tavčarjevi 5 v Ljubljani, kjer je tudi stalna prodajna razstava slik in drugih umetniških predmetov.

Podrobna pojasnila lahko dobite po telefonu: (061) 311-956, 317-870 ali na naslovu: Informacijski center za družboslovje, Celovška 43, in Knjižarna-galerija, Tavčarjeva 5, 61000 Ljubljana.

Posebne ugodnosti v Klubu Informacijskega centra in Knjižarni-galeriji:

- 20% popust pri nakupu knjig za člane kluba
- posebne ugodnosti pri obročnem odplačevanju za člane kluba
- 10% popust za vse študente za edicije Delavske enotnosti
- 20% popust pri paketnem nakupu knjig (najmanj 3 knjige) iz zbirke Družboslovje
- v klubskih prostorih so na voljo časopisi, revije in druge publikacije
- v Knjižarni-galeriji lahko dobite na obročno odplačevanje tudi slike in druge umetniške predmete.

Član kluba lahko postanete tako, da izpolnite prijavnico in naročilnico za eno od knjig iz zbirke, ki jih izdaja založba Delavska enotnost. Članstvo in vse ugodnosti ohranite, če nato vsako leto kupite katerokoli družboslovno knjigo iz naše ponudbe.

Želimo vam srečno in uspešno novo leto in vas vabimo, da v letu 1984 postanete naš član.

AKTUALNO OBVEŠČANJE

Zbirke založbe DELAVSKA ENOTNOST

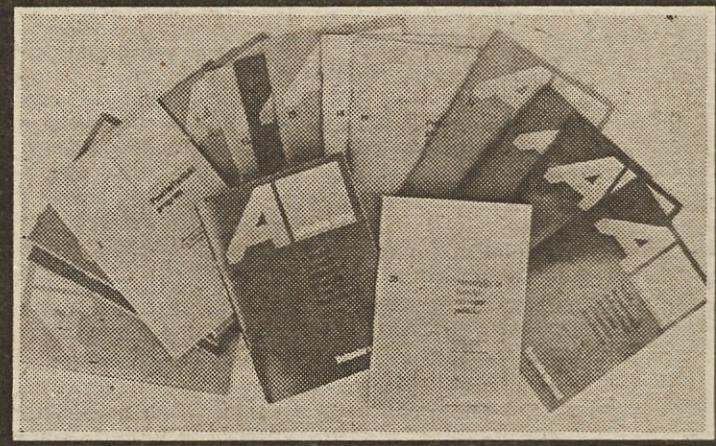
1. Zbirka DRUŽBOSLOVJE

V tej zbirki izhajajo temeljna teoretična dela iz družboslovja, s poudarkom na temah, ki znanstveno obravnavajo teorijo in prakso samoupravljanja, od »čiste« sociologije do pedagogike, zgodovine, umetnosti itd.

2. Zbirka KNJIŽNICA SINDIKATI

Na to zbirko se je mogoče naročiti. Njen program nastaja s tesno povezavo z Republiškim svetom Zveze sindikatov Slovenije. Uvrščene teme so namenjene izvajanju družbenopolitičnega usposabljanja.

3. Zbirka AKTUALNA TEMA

Na to zbirko se je mogoče naročiti. Njena značilnost je sprotno odzivanje na aktualne probleme, zlasti na probleme, ki zadevajo uresničevanje dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije.

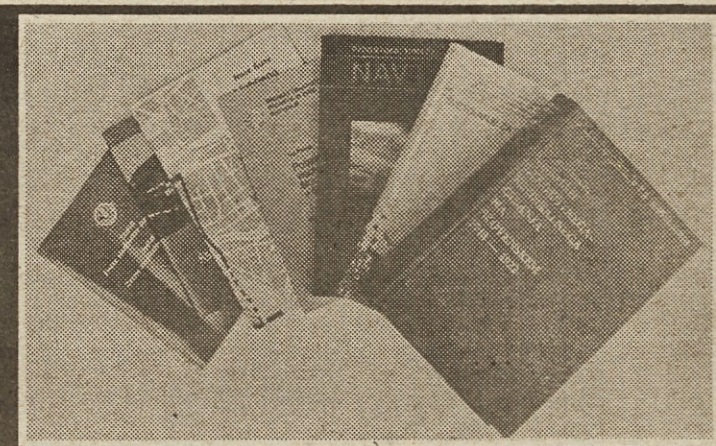
4. Zbirka ČLOVEK-DRUŽINA-DRUŽBA

Knjiga v tej zbirki ni priročniška, temveč družboslovno zasnovana. Obsega psihološke, sociološke, zgodovinske teme, sega na področje pedagogike, zdravstva itd. Osrednja tema obravnave v njej je položaj ženske in družine v družbi.

5. Zbirka KNJIGA FOTOGRAFIJ

V tej zbirki objavljamo monografije slovenskih umetniških fotografov in uveljavljenih fotoreporterjev.

6. Zbirka POSEBNE IZDAJE

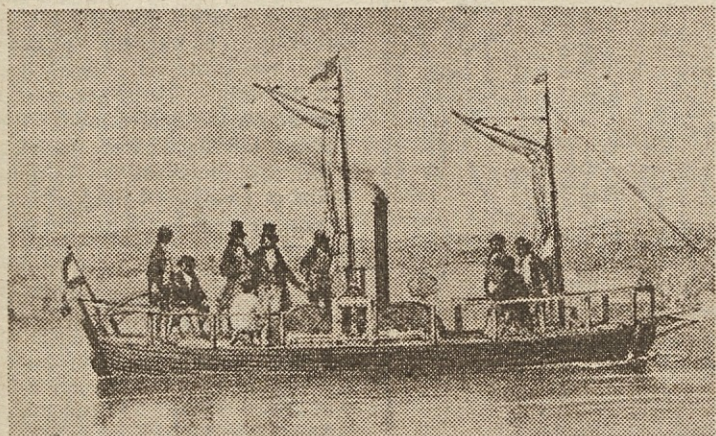
V to zbirko uvrščamo ožje usmerjene znanstvene razprave, priročnike in uradne dokumente.

IZUMI SKOZI STOLETJA

Leta 1492 je Kolumb stopil na ameriška tla. V naslednjem stoletju so potem potuhtali bager, svinčnik, izšel je prvi časopis, začeli so izdelovati umetne ude, iznašli so toplomer in ključna naprava stoletja je bilo nihalo.

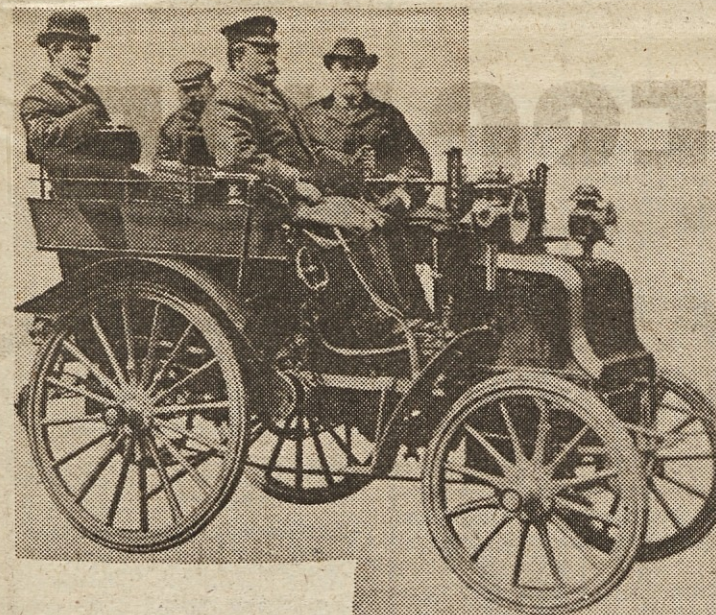
Med leti 1600 in 1700 najdemo tridesetletno vojno, angleško revolucijo, Ludvik XIV. si je prisvojil vsa oblast in konec stoletja nosi črn madež — v Salemu so sežgali zadnjo »čarovnico«. Med izume tega obdobja sodi cigareta, lonec na pritisk, ura na pero, daljnogled, logaritemsko računalo, zračna črpalka...

Osemnajsto stoletje — v Rusiji oblast Katarine I., razglasitev ameriške neodvisnosti, zavzete Bastilje. Prvič so zaigrali na klavir, se potopili z zvonom in poleteli z balonom. Iznašli so papirno kašo, strelovod, predilni stroj, vijak in izvijač ter stranišče na izplakovanje. Obveljal je metrični sistem, prvi zob je navrtal sveder, zavrtel se je krogični ležaj...

Prvi parnik

Po letu 1800 je doživel poraz Napoleon, na prestol je prišla kraljica Viktorija, Nemčija je postala država. Napravili so tiskarski stroj pa dvokolo, ladijski vijak. Speljal je prvi tramvaj, zavrtel se je električni motor, prashila prva vžigalica. Izvedli so krvno transfuzijo, nalepili pisemsko znamko, pogurrali mlatilnico in kosilnico. Pa pisalni stroj, telefon, gramofon, avto, kino, radio, parno turbinno, dizelski motor. Prvcati stoletje izumov torej, v katero sodi žal še dinamit, prva strojna puška — celo iznajdba aspirina ne more več ublažiti glavobola.

Avtomobil

In končno naše stoletje, doba obeh svetovnih vojn, jedrske energije in raketnega orožja... Ogromno iznajdb, ki so se porodile v želji po napredku, lažjem življenju, zdravju, udobju, sreči, se je izrodilo in se še izrojava v prvcati eksplozijo morilske tehnike in znanosti. Ob razcvetu znanja, pameti, gre nespamet tako daleč, da lahko slišimo celo opravičila vojn, češ, saj ljudje prav v vojnem času iznajdejo toliko novega. Tako je s tem, več imamo in več znamo, več napovedovalcev bodočnosti na znanstvenih osnovah sviri pred uničenjem. Zmaga pameti pomeni dandanes torej že — preživetje.

Prva vodikova bomba

LJUDJE MED LJUDMI

Recept o pisanju kozerij

Vozel na robcu

Hudomušna pripoved o rojevanju hudomušnih zgodbic iz vsakdanjega življenja

Davi mi je moja ženička naročila, naj koj po šihu pridem domov, ker bo skuhal »nekaj dobrega«. In mi je naredila na robcu vozel, ki naj bi me opozarjal na to njeno naročilo.

Toda prav danes je mlajši novinarski kolega sklenil, da bo popestril svoje pisanje in napisal prvo kozerijo — o delavcih v nekem vodovodnem servisu, ki med delovnim časom posedajo v bližnji krčmi in se jezijo nad »mizernimi plačami«, občani pa bentijo, ker dneve in tedne čakajo na popravilo svojih pip in drugih vodovodnih naprav. Natipkal je nekaj osnutkov in z nobenim ni bil zadovoljen, pa me je opoldan poprosil, naj mu pomagam in ga podučim, kako naj zamesi in speče to ali kako drugo kozerijo.

Zdaj je večer in na vozel v žepu sem že zdavnaj pozabil. Ljudje sedijo pred svojimi malimi ekrani, midva pa še vedno dobesedno v potu svojih obrazov rojevava zgodbo o omenjenih vodovodarjih. Za vsako kozerijo namreč potrebujemo pripravno temo, ostro pero, vsaj malo hudomušnosti in kopito, na katero napnemo svojo pripoved. Midva pa nikakor nisva mogla najti pravnjega kopita. Zato pravim kolegu, da bova jutri nadaljevala, in sežem po robcu, da bi si otrl potno čelo, pa se mi nenadoma posveti. Tako se dogaja z vsemi pisci kozerij, pa naj imajo še toliko izkušenj. Dostikrat dolgo nosijo v sebi zamisel, nenadoma pa zagledajo lučko in zgodba je pečena.

Prva šola, v kateri sem se učil abecedne pisanja

To resnico sem spoznal že pred tremi desetletji, ko sem se lotil te zvrsti časnarskega pisanja. Poprej sem bil člankar, reporter in komentator, pisal sem le o resničnih dogodkih v kolektivih, pa sem kmalu spoznal, da mnogi ljudje neradi priznajo svoje napake, še zlasti, če so objavljene v časniku.

Nekoč sem pisal o češnji, ki je rasla sredi tovarniškega dvorišča in je vsako leto obrodila obilen sad, pa jo je direktor posekal, ker je nekega dne zagledal na drevesu ves mladinski aktiv, seveda med delovnim časom. Javno sem ga vprašal, kaj bo storil s fabriško menzo, v kateri so delavci južinali tudi uro in več in je torej vzrok delovne nediscipline. Posekati je ne more, sem ugotovil, zato sem mu predlagal, da jo zažge. In mi je pisal, da še ne ve, kaj bo storil z menzo, dobro pa ve, kaj bo počel z menoj, če bom prišel v fabriko.

Ko so vodilni tovariši ljubljanske trgovine prebrali v našem listu, kako so si z dvojnimi dnevnicami privoščili na terenu sladko življenje skupaj s prodajalkami v podružnicah, so mi grozili s sodiščem. In tamkaj bi se tudi znašel, če jih ne bi partijski komite in ljudski odbor pravočasno razhajkala.

Še v večji primež sem padel s svojim pisanjem o ljubezenski aktivnosti mariborskega tekstilnega mojstra, ki si je ustvaril v tovarni pravcati harem in izkoriščal neuke delavke. Nenasitnega ljubimca so resda obsodili na nekaj let zavora, meni pa

Janez Voljč

so mariborski očetje svetovali, naj v bodoče perem umazano perilo kje drugje. To sem tudi storil, saj je bilo takšnih paš obilo, toda vsak vodilni tovariš me je pošiljal drugam, kajti vsakdo bi rad bral o svojem terenu vse najboljše.

Druga šola me je naučila, kaj je kozerija

Potlej sem v Trbovljah slišal staro knapovsko zgodbo: Kopač jo je med šihom pobrisal domov, tamkaj pa je zagledal nadzornika, ki se je muckal z njegovo ženo. In jo je ucvrl nazaj v jamo in kameratom povedal, kaj se dogaja v njegovi spalnici. Vprašali so ga, kaj je storil, toda prizadeti kopač je dejal: »Madona, kaj naj bi storil, še dobro, da me ni videl, kajti ta gumpec bi mi takoj odpisal ših.«

V tej šaljivi zgodbici so vsi elementi dobre kozerije. Pripoveduje o grehu, prizadene pa vse grešnike, opozarja na slabost, požgečka ljudi in jih pobara, kako bi ukrepali, če bi se znašli v takšnih razmerah.

Toda do tega spoznanja sem se dokopal šele nekaj let kasneje. Prvo kozerijo sem namreč napisal po direktivi takratnega predsednika slovenskih sindikatov, ki me je zadolžil, naj na straneh našega lista spregovorim o malomarnem odnosu do porok. In je dejal, naj napišem štorijo, v kateri se bodo »špegjali« vsi, ki so v ljudskih odborih zadolženi, da bi bila sklenitev zakonske zveze kar najbolj svečana.

Izmislil sem si kraj (Rečico), župana, ki je kravo peljal k biku in je tamkaj toliko onega vil, da so ženin, nevesta in pričji požrli vse ohcetno vino in potlej nihče ni vedel, kdo sklepa zakonsko zvezo, in so morali

obred prestaviti na naslednji dan.

V tej nedolžni zgodbi pa je bila mina. Nek zakotni belogardistični listič iz Trsta jo je objavil kot dokaz, da smo rdečkarji razveljavili tudi tako pomembnem dogodek, kot je poroka. Organi varnosti so obiskali vse Rečice na Slovenskem in ko so spoznali, da sem si vso zadevo izmislil, sem jim moral na dolgo in široko pripovedovati, kaj je kozerija.

Tretja šola, v kateri sem spoznal, da vsaka zgodbica še ni kozerija

Kasneje sem napisal nekaj sto zgodb, za katere sem menil, da so kozerije in tako sem jih tudi poimenoval. Ljudje, ki so nastopali v njih, lahko povedo, da so me dostikrat zmerjali, toda skoraj niti enega nisem poznal.

Nekoč sem pripovedoval o direktorju, ki tolikanj spoštuje »svoje« delavce, da jih vabi celo na piknik v naravo, kjer se tovariško pomenjuje z njimi, medtem ko mu delavci zidajo počitniško hišico, njihovo delo pa plačuje fabrika. Kar štirje so mi pisali, da jih moje pisanje blati, kajti »tista sredstva« so jim podjetja le posodila in jih bodo vrnila. Zgodba o starem referatu, ki ga vsakokratni predsednik sindikalne podružnice prebere na občnem zboru, zamenja pa le število sestankov, je marsikoga spodbudila, da mi je pisal. Takšnih odmevov je bilo obilo. Izmislil sem si Jožka Kopričo, ki se je skrčil za zastave v kotu sejne sobe samo zato, da bi poslušal razpravo na seji izvršnega odbora sindikata in ugotovil, kakšna je sindikalna politika v tovarni. Zlezal je na vrh tovarniškega dimnika in grozil, da bo skočil v globino,

če mu direktor, ki ga štiri leta ni videl, ne bo obljubil, da bo še istega dne obiskal njihov obrat. Pognal se je v Ljubljano, da bi omogočil ljudem, ki anonimno životarijo, slavo reševalcev, pa je moral kar sam splavati na breg. Sredi noči je nasilno odprl predal pisalne mize predsednika delavskega sveta, in zjutraj so delavci brali na oglasni deski pravilnik o plačevanju po delu, ki so ga sprejeli pred leti, pa so nanj pozabili, ker so se nekateri raje plačevali po delovnih mestih.

Takšne pripovedi so bile resda zanimive, toda bile so le osnutek kasnejših pravih kozerij.

Četrta šola, v kateri se v kozerijah pojavi želo

Poglejmo nekaj primerov. Poprej sem denimo večkrat opisoval zamenjave direktorjev in opozarjal, da imajo pri tem odločilno besedo ljudje izven tovarne, tokrat pa sem pisal o komisiji in treh kandidatih, ki so na isto vprašanje odgovorili takole: prvi je rekel, da je tri in tri šest, ker je bil poštenjak, drugi je dejal, da je sedem, kadar je to v korist kolektiva, tretji pa je menil, da je pet ali sedem, odvisno od gospodarskih instrumentov, ki jih je predpisala zvezna vlada. Koga so sprejeli, sem vprašal bralece in hkrati odgovoril: Tistega, ki ga je župan poslal.

Zgodba ima torej na koncu ost, ki zbode bralca in pokaže na napake.

V tovarno je prišla nadobudna novinarka, ki je iskala senzacije, in ko je slišala, da se delavci v sejni dvorani kregajo, se jim je pridružila in jih sprasovala, zakaj so prekinili delo. Pa so ji rekli, da zavoljo topih zobotrebcev. Pojasnili so ji, da zobotrebce izvažajo v Italijo, tamkajšnji kupec pa jih je vrnil, ker so tako topi, da jih ni moč uporabljati. Punca jim ni verjela, kajti za prekinitve dela je moral biti po njenem mnenju kak bolj tehten razlog. In ko so ji povedali, da pri njih vedno prekinejo delo, če sestankujejo, je razočarana odšla; upala je namreč, da delavci stavkajo.

Lahko pa je vsaka kozerija ena sama bodica, kot na primer zgodba o fifiju, ki se tovarišici Gorjanovi tolkanj smili, da mu naenkrat noče odsekati vsega repa, pač pa mu vsak mesec odreže le košček.

Pa naj bo teh izkušenj o pisanju kozerij dovolj, kajti večer je in z mladim kolegom morava napisati zgodbo o vodovodarjih. Dejal sem že, da sem posegel po robcu in se mi je posvetilo. Vozel! Kaj vse človek lahko naredi z vozlom na robcu.

In sva v eni sapi natipkala kozerijo o upokojeni Metki, ki je odšla na kolone v rojstno vas, in o vodovodarju Janezu, ki je zjutraj našel v žepu zavoljan robec in kljub najboljši volji ni mogel ugotoviti, na kaj naj bi opozarjal ta Metkin vozel. Obudil je vse pogovore z njo v zadnjih nekaj dneh in najbolj so ga zaskrbele njene grožnje, da bo dobila drugega dedca, ce ne bo nehal zahajati v krčmo, saj je danes vsak dinar tolikanj dragocen, čeprav tako malo velja. In ko je celo v sanjah videl Metko v objemu drugega, se je naslednje jutro poslovil od pivskih bratcev in poslej garal kot črna živina.

Ko pa se je Metka vrnila domov, je rekla Janezu: »No, dragec, si kaj misliš name? Cel vozel sem ti naredila na robcu, da me ne bi pozabil.«

O vozlu na mojem robcu, ki me je opozarjal, naj takoj po delu pridem domov, pa se bova z ženo pogovarjala jutri, kajti zdaj že spi. Toda ta pomenek bo buren in v njem prav gotovo ne bo tolikanj potrebne zakonske besede »dragec«.

Janez Voljč

Ob štiridesetletnici drugega zasedanja Avnoja (6)

Bratstvo in enotnost zagotavljata srečo našim narodom

Objavljamo nekaj misli tovariša Tita o rojstvu nove Jugoslavije in o uresničevanju sklepov zasedanja v Jajcu, ki so bili in so ostali temelj skupnega življenja enakopravnih jugoslovanskih narodov

Zbral in uredil Janez Voljč

... Nacionalistične deformacije nastajajo tudi zaradi etatično-birokratskih teženj, ki zavirajo procese mednarodne integracije. Zaradi njih prihaja po eni strani do birokratsko-centralističnih teženj, do unitarističnega ignoriranja družbenoekonomske funkcije republik in avtonomnih pokrajin, po drugi strani pa do teženj po zapiranju v „svoje meje“. Obe težnji sta v bistvu nacionalistični in enako škodljivi za normalni proces ekonomske in družbene integracije...

... Prav tako obstajajo zgrešena pojmovanja o funkciji kulture in izobraževanja pri zblizevanju narodov in narodnosti. Pogosto pozabljamo, da proces povezovanja in zblizevanja, ki raste iz interesov in prizadevanj narodov ter iz same narave kulturnih in izobraževalnih dejavnosti, ne negira, temveč upošteva obstoj nacionalnih posebnosti v kulturnem ustvarjanju vsakega naroda, ki se prav s tem tudi bogati. Zblizevanje nacionalnih kultur, ki vedno vsebujejo različne specifične elemente, je družbeni in kulturni proces, ki sta mu internacionalistična tolerančnost lahko le v pomoč, medtem ko ga nacionalistični predsodki, nestrpnost in ozko-

srčnost nedvomno otežujejo in zavirajo. To enako velja tudi za tiste oblike nacionalizma, ki se razglašajo za „superiorno“ povzdigovanje nad nacionalne kulture, baje v imenu splošne jugoslovanske kulture.

Republike naj imajo najširše možnosti samoupravljanja

Ustavna dopolnila v letih 1967 in 1971, ki so začela obdobje samoupravne graditve države (ta proces se je končal z novo ustavo leta 1974) so spodbudila Tita, da je 8. aprila 1971 v Bugojnu govoril o pomenu teh sprememb.

»V okviru sistemskih sprememb se s federacije zdaj prenašajo na republike večje pristojnosti in odgovornosti, kajpada zlasti na področju gospodarstva. Skratka, prizadevamo si zadeve razčistiti, da bomo imeli, kakor se temu reče, čiste račune, da bo vsaka republika, vsak narod vedel, pri čem je. Tako jutri ne bo mogel nihče obtoževati drugega, da ga izkorišča, da ga ropa, da mu kdo kaj naskrivaj podtika itd. To pa se je doslej dogajalo. Prav zaradi tega, ker je vse to dozorelo in ker to moramo urediti, bo sprejetje ustavnih dopolnil po

mojem mnenju v veliko korist za nadaljnjo krepitev naše socialistične skupnosti. Nekateri bi želeli prikazati, zlasti kadar gre za prenašanja večjih pristojnosti, večjih pravic na republike, da pomenijo dopolnila dezintegracijo naše socialistične države. Mislim, da je to zelo huda zmeta. Če mislijo tako nekateri dobronamerni ljudje, se motijo. So pa tudi zlonamerni ljudje, ki prav dobro vedo, za kaj gre, pa jim je to napoti. Moti jih namreč krepitev naše socialistične skupnosti, ki more biti močna le, če bodo s svojim statusom, s položajem, v katerem so, zadovoljne vse republike, vsi narodi in narodnosti. Samoupravljanje se ne more normalno in pravilno razvijati, če republike ne bi imele najširših možnosti samoupravljanja.

Delavskemu razredu smo veliko obljubljali, a malo tega izpolnili

Tito je nešteto krat govoril in pisal o vlogi in pomenu delavskega razreda. Naj zapišemo njegovo misel, izrečeno na XXI. seji predsedstva ZKJ decembra 1971.

»Bile so težnje, da je treba delavski razred popolnoma vključiti v nacionalne okvire. Toda v Jugoslaviji je le en delavski razred. Delavski razred vse Jugoslavije. Ne samo zato, ker so delavci premešani, ker v Srbiji, Sloveniji, Hrvaški in v drugih republikah delajo skupaj ljudje različnih narodnosti.

Delavski razred je enoten zavoljo več razlogov, zlasti idejnih, in v nobenem primeru ne more dovoliti, da bi ga preštevili, kadar gre recimo za zaposlovanje. Zmeraj sem bil za to, da pride v našem gospodarstvu, v našem javnem življenju sploh, sposobnost na prvo mesto, da pa se seveda upošteva tudi nacionalni moment, da zavoljo tega ne bi prihajalo do negativnih pojavov. Skratka, povedati želim, da delavskega razreda ne moremo ločevati po republikah. Delavski razred je jugoslovanski. Vendar je odločilni dejavnik predvsem v svoji republiki, in to mora biti čedalje bolj; biti mora najpomembnejši dejavnik oblasti v republiki... Delavskemu razredu smo veliko obljubljali, a malo tega izpolnili.

Zato moramo odločneje uresničiti ravno tista dopolnila, ki zadevajo delavski razred.

Mednacionalni odnosi in samoupravljanje

Tudi na X. kongresu ZKJ leta 1974 je Tito govoril o odnosih med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi.

»Nov značaj federacije, kakor je bil izražen najprej v ustavnih dopolnilih in nato še v novi ustavi, izpričuje doslednost zveze komunistov in vseh socialističnih sil, da tudi odnose med narodi in narodnostmi razvijajo na temeljih, na katerih gradimo ves družbeni sistem.

S svojo aktivnostjo med kongresom — predvsem pa z bojem za socialistično samoupravljanje — je zveza komunistov dala močan pečat nadaljnemu uveljavljanju in utrjevanju razrednega samoupravnega koncepta v razvijanju mednacionalnih odnosov. S tem je potrdila svojo revolucionarno doslednost pri uresničevanju nacionalne enakopravnosti ter krepitvi bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Spremembe zaradi krepitve samoupravljanja so sprejele nacionalistične sile kakor izgubo svojih položajev. Zato so šle neposredno v zaostrovanje mednacionalnih odnosov z na-

menom, da tokove družbenega razvoja 1977 (torej štirideset let po članku, objavljenem v »Proleterju«, v katerem je zapisal, da mora biti Jugoslavija »svobodna skupnost svobodnih narodov«) dejal:

»Socialistično samoupravljanje je mednacionalne odnose vsebinsko obogatilo. Ustvarja najboljše možnosti za nacionalno enakopravnost, brez katere se v naši mnogonacionalni skupnosti tudi samoupravljanje ne bi moglo razvijati.

Celotno Titovo delo je edinstven prispevek k boju za svet enakopravnih in svobodnih narodov, za dostojanstvo človeka in za humane odnose med ljudmi. Je pa tudi kažipov prihodnosti. Marsikatera zdajšnjina napaka nam bi bila prizanesena, če bi se vsi ravnali tako, kot je pripovedoval in zahteval tovariš Tito.

TOVARNA USNJA SLOVENJ GRADEC, TOZD PREVENT

USTVARJALNOST ZAGOTAVLJA USPEHE

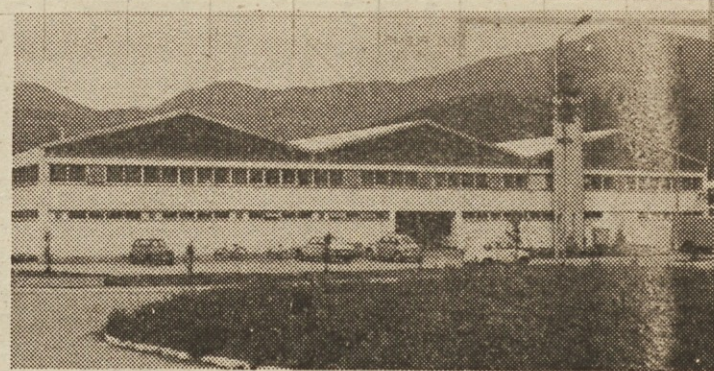
PROIZVODNI PROGRAM: IZDELAVA ZAŠČITNE KONFEKCIJE, ZAŠČITNIH ROKAVIC, AVTOMOBILSKIH PREVLEK

Prevent, TOZD v sestavi delovne organizacije Tovarne usnja Slovenj Gradec, se je med desetletjem zavzetega dela, vztrajnosti, odrekanih, predvsem pa tovariške kolektivne zagnanosti, razvil iz majhne obrtne delavnice v uveljavljeno podjetje s 350 zaposlenimi, ki ustvarjajo sedaj že več kot 800 milijonov dinarjev letne realizacije. Njihova osnovna dejavnost je izdelovanje avtomobilskih prevlek, delovnih zaščitnih oblek in rokavic. S preudarnim načrtovanjem in predvsem kakovostjo so uspeli, da sedaj že več kot 25 odstotkov vse svoje proizvodnje prodajo na zahodni trg, kjer na leto zaslužijo poldrugi milijon ameriških dolarjev. Predvsem gre do dobro v denar sedežne garniture, saj izdelajo tudi do 50.000 garnitur in preko kooperacijskih poslov zagotavljajo vse potrebno tudi za TAS. Ob sodelovanju s tujim partnerjem (dodelovalna dela) izvozi mesečno tudi do 20.000 kosov zaščitnih delovnih oblek in rokavic, za domači trg pa izdelajo mesečno 15.000 zaščitnih delovnih oblek in tudi do 30.000 parov zaščitnih rokavic. Z rastjo proizvodnje so se povečali tudi proizvodni prostori. Danes ima Prevent že 4000 m² pokritih prostorov. Gre za sodobno urejene dvorane, ki zagotavljajo delavcem vse potrebno za dobro počutje v delovnem okolju in sodoben industrijski ritem proizvodnje. Samo v zadnjem letu so svoje prostore povečali za 1000 m². Poleg čimboljših delovnih po-

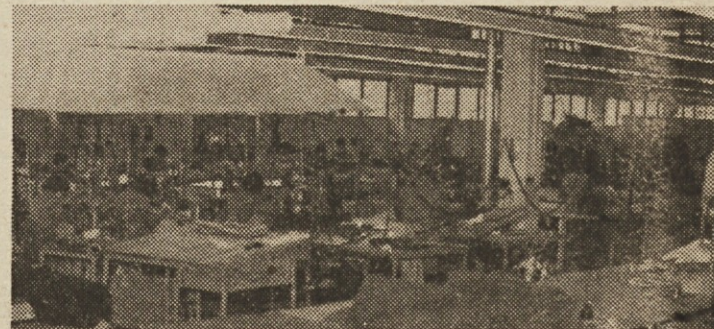
gojev vzorno skrbijo tudi za družbeni standard svojih delavcev, in predvsem delavk, saj je več kot 90 odstotkov vseh zaposlenih žensk. TOZD Prevent je ena redkih organizacij, kjer vzorno skrbijo za družbeni standard zaposlenih. Vzorno urejene so sanitarije, garderobe in obrat družbene prehrane. Delavci dobivajo tople obroke malice brezplačno, na voljo pa imajo tudi avtomat, ki jim ponuja več kot 20 napitkov in ob vsakem času tudi kavo. Če jim tovarna zagotavlja malice brezplačno potem ni treba posebej omenjati, da so tudi cene napitkov nizke. Seveda pa vedno ni bilo tako. Živi so še spomini na prve začetke leta 1951, ko so se poizkusno lotili izdelave zaščitnih rokavic. Dve leti pozneje je takratno mestno sedlarstvo in tapetništvo pričelo dobavljati večje količine zaščitnih sredstev kupcem v Sloveniji in Hrvaški. S preselitvijo v nove prostore se je ob izredni zagnanosti marljivega in ustvarjalnega kolektiva proizvodnja vse bolj povečevala in že preraščala prostorske zmogljivosti. Njihovi zaščitni izdelki so dobivali na trgu vse večjo veljavo. Obrtno podjetje komfort-zaščita Slovenj Gradec, ki je do leta 1971 zaradi zahtev trga doživel nekaj kakovostnih organizacijskih preoblikovanj, tudi ni več ustrezal vse večjim zahtevam trga. Začeli so razmišljati o popolnejši in učinkovitejši obliki proizvodnje zaščitnih sredstev. Zaradi potreb

neposredne proizvodnje, ki jo je narekoval trg, se je izoblikovala industrija delovnih zaščitnih sredstev Prevent Slovenj Gradec. Delovno ustvarjalna zagnanost pa s tem ni zaostala, marljiv kolektiv je vedno hitreje napredoval. Najprej so se povezali s tovarno Toper iz Celja in leta 1975 so se na referendumu odločili za integracijo. Kmalu sta iz ene TOZD nastali dve: TOZD Prevent Slovenj Gradec in TOZD Mislinje. Iskanja in snovanja k boljšemu pa so šla nezadržno svoja pota. Utrdilo se je sodelovanje s Tovarno usnja Slovenj Gradec, ki je bila tedaj (v sedemdesetih letih) dobro povezana z avtomobilsko industrijo. V preventu so začeli izdelovati sedežne garniture za zahodnonemško firmo VW in za domači TAS. Pozneje so proizvodnjo razširili, začeli so izdelovati zaščitne sedežne prevleke za »drugo vgradnjo« kot jih popularno imenujejo. Sodelovanje s Tovarno usnja Slovenj Gradec, je postajalo vse bolj neposredno, k čemur je seveda pripomogla tudi lokacija v istem kraju. Tako so se leta 1977 na referendumu izrekli za odcpitev od Topra in priključitev v delovno organizacijo Tovarne usnja Slov. Gradec, kjer v petih TOZD (Uteks, NTU, Kosi, Mikon in Prevent) združuje delo nad 1300 zaposlenih. Kljub številnim spremembam, ki jih je kolektiv Preventa doživljal, pa ustvarjalna hotenja niso nikoli niti za trenutek za-

mrla. Najpomembnejša naloga kolektiva Prevent je ustvariti čim boljše pogoje za gospodarjenje in pridobivanje dohodka. Prav takšna usmeritev in zagnanost jih je pripeljala do novih prostorov na novi lokaciji, v kateri sedaj domujejo že deveto leto. Opisovanje razvojnih faz najbrž ni potrebno. Naj pomenimo le to, da so njihovi izdelki vedno bolj iskani na domačem in tujem trgu. Proizvodnja je v zadnjih letih naraščala s pet in več odstotno rastjo na leto, hkrati s tem pa se je večala tudi prostorska stiska. Kot smo na začetku že omenili, so jo delno omilili z dozidavo in tako omogočili nadaljnje vključevanje v mednarodno delitev dela. Ob tolikšni ustvarjalni zagnanosti seveda ne morejo tudi mimo težav, ki v današnjih zaostrenih pogojih gospodarjenja zadevajo tudi Prevent. Trudijo se z zagotavljanjem reprodukcijskega materiala, težko zagotavljajo sredstva za devizno združevanje in zato imajo težave pri vključevanju na zunanem trgu, še posebej, ker se iz meseca v mesec spreminjajo predpisi pa omejevanje investicij in še mnogo drugega, kar jih omejuje. Skoraj polovico strojnega parka in druge tehnične opreme je avtomatizirano. Primanjkuje materiala za osnovno reprodukcijo, na razširjeno pa sploh pomisliti ne smejo. Če bi potekalo vse tako, kot si zamišljajo, bi po mnenju direktorja Jožeta Kozmusa, bila njihova realizacija še bistveno večja. Pa ven-

Prevent

Prevent: del proizvodnih prostorov

dar, kolektiv ki ima za seboj tako pestro in uspešno prehojeno razvojno pot, tudi ob teh težavah ne klone. Snujejo nove izdelke in v njihovih proizvodnih programih je vedno zaslediti kaj novega. Tako so npr. prav sedaj začeli izdelovati smučarske rokavice — nov izdelek, ki je na domačem trgu zelo iskani. Za začetek bodo poslali na trg prvih 20.000 parov. Dobri uspehi na domačem trgu in pri vključevanju v zahodni trg so najboljše zagotovilo delavcem temeljne organizacije Prevent, da so na pravi poti in da lahko še naprej pričakujejo dobre poslovne uspehe in dostojno mesto, ki so si ga s pridnostjo in delom svojih rok priborili doma in na tujem. Devetdeset odstotkov zaposlenih je žensk, ki so zvečine tudi matere, od domov in tovarne jih loči na desetine kilometrov, vendar te ženske — delavke odgovorno opravljajo tudi naloge v samoupravnih organih, inte-

resnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah v TOZD in krajevnih skupnostih. Ob vsem tem pa najdejo čas tudi za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje. Zavedajo se, da je za dobro gospodarjenje potrebno tudi znanje, potrebna je zavest, kot pravijo. To spoznanje pa je gotovo tisto, kar daje delavkam zaupanje in zagnanost, to jih združuje. Vse to je tudi pripomoglo k uspehu in slovesu, ki ga ima TOZD Prevent in si ga je pridobil z kakovostnimi izdelki in osveščenim delom. Ob novem letu je največja želja tega marljivega in ustvarjalnega kolektiva, da bi bili tudi v prihodnje kar najbolj uspešni. Zagotavljajo, da bodo z dobrim delom prispevali svoj delež k stabilizacijskim prizadevanjem. Z enakimi željami naslavljajo tudi čestitke vsem svojim poslovnim partnerjem.

KARL FOKTER:

Nobenemu izumitelju ni z rožicami postlano

Sedemstiridesetletni Karl Fokter iz Maribora spada med tiste redke Slovence, ki obstoječega ne priznavajo, ker so prepričani, da ni nič tako dobrega, da ne bi bilo lahko boljše in nič tako popolnega, da ne bi moglo biti popolnejše. To s svojimi več kot štiridesetimi izumi tudi dokazuje.

Rodil se je na Teznem pri Mariboru. Vojna vihra mu je vzela starše. Po nižji gimnaziji se je odpravil na tehniško šolo v Ljubljano. Po končani tehniški šoli je sicer dobil pet tisočakov štipendije in s prihranki prirnil do sedmega semestra na fakulteti v Ljubljani, vendar je omagal in se zaposlil pri štipenditorju, v bistriškem Tobiju.

Zdaj živi na Koroški cesti v Mariboru, delo pa združuje v Elektrokovini. Po naših podatkih bi moral biti eden izmed treh slovenskih izumiteljev, ki so si izborili status svobodnih poklicev in živijo samo od svojih izumov.

»Ta podatek je napačen. Noben pravi izumitelj pri nas ne more živeti samo od svojih izumov kot svobodni umetnik.« pravi, ko se pozno popoldne končno sestanemo v njegovem stanovanju. Med delovnim časom mu besedičenje ni bilo povšeči, potem je moral še k nekemu izumitelju, da bi skupaj rešila problem, in ko smo ga končno pričakali pred stanovanjem, se je začel spuščati že mrak. Tako živi vsak dan. Če pride slučajno on prej iz službe, se takoj prelevi v kuharja, če se vrne prej žena, ona pristavi kosilo. To kosilo je v resnici potem že večerja. Medtem ko je pristavljal kosilo, smo začeli počasi drezati vanj, ker Karl Fokter spada med tiste ljudi, ki ne govorijo dosti, najmanj pa o sebi in svojem delu.

»Resnični izumitelj ni človek, ki bi z eno iznajdbo zaključil svoje delo. Poleg tega tudi vsak izum ne navrže toliko, da bi lahko živel brez dela. Ves razpoložljiv denar vlagam v opremo, v nov izum. Meni je nedavno uspelo premagati želje po opremi, to zdaj ni težko, ker je uvoz onemogo-

čen, da sem zbral denar in si kupil avto.«

— Odkod potem podatek, da ste svobodni umetnik?

»Ta podatek je točen. Bil sem svobodni umetnik. Moral sem biti, če sem si hotel oskrbeti socialno varnost. Delal

Pri nas je merilo za položaj še vedno papir in ne znanje. Tako lahko, če si količkaj sposoben, s tem papirjem obdržiš visok položaj vse do upokojitve, ne da bi ti bilo treba pošteno delati...

sem na izumu, za katerega doma nisem našel pokrovitelja. Povabili so me v tujino, zato sem moral formalno med svobodnjake. V resnici pa nisem nikoli menjal službe. Le zaradi združevanj in razdruževanj je v moji delovni knjižici toliko pečatov.«

Svoj prvi izum je Karl Fokter predložil že v tehniški šoli in zanj dobil odlično oceno vse do konca šolskega leta. Prvi izum, za katerega je dobil denarno nagrado, je bilo električno stikalo z osmimi položaji. Ker takrat Tobi ni imel denarja za zaščito in velikoserijsko proizvodnjo, so v tujini predložili stikalo s sedmimi položaji, ga zaščitili in z njim preplavili trg.

— Kaj se v človeku premakne, da postane izumitelj? Kakšne lastnosti, naravne danosti mora imeti?

»To me preveč vprašate. Po naravi sem veseljak. Vsaj bil sem. V mladosti ni bilo nobene pāsje procesije, da ne bi bil zraven. Mislim, da je najbistvenejše okolje, vzgoja, da nisi zadovoljen z danim. Zase in za svojo generacijo, ki je obiskovala tehniško šolo v Ljubljani, vem, da je bil odločujoč profesor. To je profesor Weibl, ki je

Karl Fokter s profesorjem Weiblom ob praznovanju 25. obletnice diplome na elektrotehniški šoli v Ljubljani.

mladež nenehno pripravljala do razmišljanja. Ta profesor je za našo družbo naredil več kot kdorkoli, ki ga poznam. To dokazujejo tudi njegovi nekdanji učenci, ki so danes inženirji, magistri in doktorji znanosti.«

— Pravite, da ste bili veseljak.

»Da, zdaj sem že bolj zagrenjen. Vsak, ki želi kaj spremeniti, je neučakan. Ker se pri nas počasi ali nikakor nič ne premakne, nujno prideš v konflikt z okoljem. In ker se to nenehno ponavlja, postaneš zagrenjen.«

— Vam tega ne bi prisodili, če vemo, da imate čez 40 patentov.

»Toliko jih je? Menda res. Toda pri tem moramo nekaj ločiti. Ni namreč vseeno, kaj tvoj izum vsebuje. Dejstvo je, da pri nas največ hvale in priznanj dobe tisti, katerih iznajdba nima praktične vrednosti. Z ostalimi pa so težave.«

— Kakšne?

»Začno se že takoj po ideji.

Kje naj namreč izumitelj svojo idejo uresniči v praksi. Kdo bo zadevo plačal, kdo plačal zaščito. Poglejte primer, na katerem zdaj delamo. Gre za »energetsko okno«. To je zadeva, od katere pričakujemo tudi velike gospodarske učinke. Na srečo smo v Mariboru našli tri kolektive, ki projekt podpirajo. Gre za denar, ki ga izumitelj sam ne premore.

Poglejte: živimo v družbi, kjer naj bi bilo vse družbeno. Tudi po zakonu. Mar je potem bistveno, ali ta kolektiv živi in dela v tej ali oni republiki, ko imamo vsi koristi? Te stvari niso rešene. Pri nas je osnovni problem v — zavisti! Hodil sem po svetu, a tolikšne zavisti nisem nikjer srečal. Vabijo me v tujino. Bil sem gost firm, ki v svetu nekaj pomenijo.

Druga težava je v zaščiti doma. Prenekatera zamisel ostane nerealizirana, ker izumitelj nima denarja za njeno zaščito. Poleg tega je postopek

pri nas nerazumljivo počasen. Po sedmih letih dobivam iz Zavoda za patente v Beogradu zahteve, da moram poslati dodatno dokumentacijo, medtem ko je bil isti patent v ZR Nemčiji potrjen nekaj mesecev po predložitvi in v Sovjetski zvezi po letu dni. Iz Beograda pa zahtevajo, ker se je medtem spremenila naša zakonodaja, neke dodatne obrazložitve. Še huje pa je to, da so medtem novi zakonodajci prosilci morali priložiti kolek za 30 dinarjev. Če ne, predloga sploh ne upoštevajo. In zdaj nesmisel — vsi predlogi, ki niso zaščiteni na zavodu za patente, so na vpogled komurkoli. In kaj je lažjega kot predlog prekopicirati, prerisati in ga izkoristiti v tujini. To se nam dogaja iz leta v leto. Lahko vam naštejemo vrsto primerov. Žalostno je to, da tudi v času stabilizacije potem te izdelke — uvažamo...«

— Kaj pa Novum v Ljubljani?

»Tudi ta nima dovolj denarja. Rešitev je v združevanju, kot je to moj zadnji primer. Novum z Janom, kakršenkoli je že, ima svoje poslanstvo in je mnogo naredil. Tudi Jan. Če nič drugega, je Jan neverjeten vztrajnej pri spodbujanju izumiteljev, ki so, kot vemo, pogosto na robu obupa. Jan najde čas in način, da vsakomur pomaga. In kaj je več, kot to, če je rešil en sam izum.«

— Ste tudi vi kdaj obupali?

»Ljudje mojega kova so nenehno na robu obupa. Najprej, ko ne morejo uresničiti svoje zamisli. Potem, ko naredijo

Trdim, da je Jugoslovan bistrejši od kateregakoli pripadnika drugih narodov Evrope. Tudi kot strokovnjak ima širše znanje. Zato je v tujini tudi cenjen. Le doma je povsem drugače...

prototip. Jaz živim v transu, dokler zadeva ne steče. To najboljše ve moja žena. Do nje sem bil izredno grob, ker sem zahteval, naj me razume, naj podredi življenje temu. Poglejte primer; ko sem prišel zvečer domov in ji povedal, da sem prekinil delovno razmerje, ker grem v Nemčijo. Ob desetih zvečer sem jo peljal v bolnišnico zaradi srčnega napada, o polnoči sem odpotoval v Nemčijo. Vsa stvar je bila v tem, da nisem vedel, kaj me v Nemčiji čaka, ali bom uspel, kako bomo živeli. Po treh mesecih sem se

vrnil in se zakopal v drugo stvar. Od žene sem vedno pričakoval, naj to razume.«

— Če bi, katerega od vaših izumov ali doslej opravljenega dela bi uvrstili na prvo mesto?

»Po moje je največje delo, ki ga mora vsak opraviti in je za družbo najpomembnejše, vzgoja otrok. Svoje življenje bom opravičil, če bo moj sin pošten, priden in če bo spoštoval delo.«

— Družba vrednoti tudi vaše drugo delo. Imate vrsto priznanj.

»To je minljivo. Razvoj gre tako hitro naprej, da tega prenekateri še niso doumeli. Zakaj menite, da kapitalist tako

Na zavodu za patente bi morali takoj ločiti zrno od pleva in dati prednost izumom s področja energije, izvoza in prehrane. Toda ni tako. V Beogradu najprej pogledajo, če je na predlogu kolek za 30 dinarjev...

spodbuja in dobro plača izum? Da je prvi in konkurenčen. Tega pri nas še ni. Po moje je rešitev za naše gospodarske razmere treba iskati prav tu. Več narediti, lažje narediti in kvalitetne narediti. Žal še nismo prav naravnani. Tudi ta množičnost in razdeljevanje priznanj, predvsem pa nagrad raznim inovatorjem, ne gre v prid kakovosti. Eno je predlog za nadomestitev petih vijakov s tremi, za zamenjavo petmilimetrovske pločevine s trimilimetrovske ali namesto kovine vgraditi umetno snov, eno pa predložiti povsem nov izum. Žal ima inovator zaradi velikih prihrankov mnogo večjo gmotno korist od izumitelja.«

Janez Sever

V zbirki
POSEBNE IZDAJE
je izšla
Monografija
»Vasilije
Četkovič-
Vasko«
Cena knjige je
1600 din

LIPE SVEDER: NOVOLETNA ČESTITKA

